

การท่องเที่ยว เทคโนโลยี

อัตลักษณ์ของ “กรุงเทพมหานคร” ผ่านมุมมองของความเป็นอื่น Identity of “Bangkok” through Otherness’s Point of View

อาจารย์ ดร.ทิสวัธ อารังสานต์

สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาศิลปศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาเขตกำแพงแสน

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาวาทกรรมในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยที่เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส 3 เล่ม ได้แก่ *Lonely Planet Thaïlande* (2010), *National Geographic Thaïlande Les Guides de voyage* (2010) และ *Guide Évasion Thaïlande* (2011) ที่แสดงอัตลักษณ์ของ “กรุงเทพมหานคร” ใน 3 แง่มุม ได้แก่ ศูนย์กลางของไทย ประเพณี, เมืองแห่งความศิวิไลซ์ และ เมืองแห่งการผสมผสาน ผ่านวาทกรรมประชาสัมพันธ์ วาทกรรมพรรณนา และ วาทกรรมเชิงวิพากษ์ ของผู้เขียนที่เป็นนักเดินทางผู้มีประสบการณ์ โดยอาศัยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความหมายของคำที่แสดงคุณค่าหรืออรรถมิวิทยา ทฤษฎีการวิเคราะห์วาทกรรมในรูปแบบการปฏิบัติการทางวาทกรรมและทฤษฎีทางสังคมมานุษยวิทยาเรื่อง สามัญทัศน์และความเป็นอื่น มาใช้ในการวิเคราะห์ แม้ด้านหนึ่งอัตลักษณ์ของกรุงเทพมหานครจะเกิดจากการสร้างตัวตนของคนกรุงเทพมหานครที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมโลกาภิวัตน์ แต่กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่ผู้เขียนได้นำเสนอในตัวบทก็เป็นเสมือนภาพสามัญทัศน์ของ “กรุงเทพมหานคร” โดยผ่านมุมมอง “ความเป็นอื่น” และสร้างภาพความเป็น “ตะวันออกนิยม” ที่เชื้อเชิญให้ผู้อ่านได้มาสัมผัส

คำสำคัญ: วาทกรรม อัตลักษณ์ สามัญทัศน์ ความเป็นอื่น มายาคติ

Abstract

This article emphasizes the study of discourse in 3 guidebooks about Thailand: *Lonely Planet Thaïlande* (2010), *Geographic Thaïlande Les Guides de voyage National* (2010) and *Guide Évasion Thaïlande* (2011). The aforementioned guidebooks written in French demonstrate the identities of “Bangkokness” in three aspects which are the city as the center of Thai tradition, civilized and multicultural city. These identities are shown through public relations discourse, descriptive discourse and critical discourse of the author who established himself as an experienced traveler. In studying the phenomenon the researcher utilizes linguistic theory especially an analysis of terminology definition with axiology. Besides, discourse analysis theory in the form of discourse practice and social anthropology theory; stereotype and otherness are used in this study. In a way, Bangkok identity is constructed by themselves in globalization context that makes one self constantly changing. The process of identity construction as the author presents in the text is the stereotype of “Bangkok”. Such stereotype is viewed through the lens of “Otherness” and “Orientalism” that keeps inviting the readers to come and experience it.

Keywords: Discourse, Identity, Stereotype, Otherness, Myth

บทนำ

วรรณกรรมการเดินทางที่นำเสนอภาพประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมากในรูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือแนะนำเที่ยวบ้านที่การเดินทาง นวนิยาย และเรื่องสั้น ทั้งที่เขียนเป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ นอกจากวรรณกรรม การเดินทางที่มีลักษณะเป็นคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยที่เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสจะมุ่งเน้นประชาสัมพันธ์และเชื้อเชิญให้ผู้อ่านได้มาเยือนและมาสัมผัสประเทศไทย ยังพบว่าในงานเขียนเหล่านั้นยังแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นไทยโดยผ่านตัวบทที่อยู่รูปของ “การปฏิบัติการทางวาทกรรม”¹ (Foucault, 1969 : 162) หรือกระบวนการในการสร้าง/ผลิตเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง (ไชยรัตน์, 2543 : 19-20) สำหรับ M. Foucault การปฏิบัติการทางวาทกรรม “จะอยู่ในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งจะมีบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์และวาทกรรมนั้นจะสร้างความจริงโดยผ่านกระบวนการผลิตสร้างความรู้ กลวิธี และการปฏิบัติการ”² (Revel, 2009: 36)

การแสดงอัตลักษณ์³ (Identity) คือ การแสดงคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลใดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งคำนี้มี การใช้อย่างกว้างขวางในการศึกษาทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่หมายถึงผลรวมของคุณลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นและติดตัวเรามาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นโดยสังคมในภายหลัง โดยการสร้างองค์ความรู้และความจริงบางประการผ่านทางการใช้อำนาจทางภาษา ดังนั้น อัตลักษณ์จึงมีลักษณะที่เลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมที่สร้างมันขึ้นมา และไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว อาจมีหลายอัตลักษณ์ในช่วงเวลาเดียวกันหรือในพื้นที่เดียวกันได้ มโนทัศน์ของคำว่า “อัตลักษณ์” นี้ยังมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ “ภาพแทน” (Representation) หรือ การให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ ในโลกแห่งความเป็นจริงผ่านการใช้ภาษาที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดจากการประกอบสร้างขึ้น และมีได้นำภาพแห่งความเป็นจริงมานำเสนอให้ประจักษ์ และไม่สามารถบอกความเป็นจริงของสรรพสิ่งได้ทุกประการ (Hall, 1997 : 1-11) เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงทำให้อัตลักษณ์ มีความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่เข้าใจโดยสามัญสำนึก

ดังนั้น การศึกษาหาความหมายที่ซ่อนอยู่ในตัวบทที่เป็นเสมือนการปฏิบัติการทางวาทกรรมในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่ม จะทำให้ทราบและเข้าใจอัตลักษณ์ของ “กรุงเทพมหานคร” ว่าเกิดจากการประกอบสร้างขึ้นโดยผู้เขียนที่เป็นนักเดินทางผู้มีประสบการณ์⁴ ใน 3 ความหมาย คือ 1) กรุงเทพมหานครในฐานะศูนย์รวมของความเป็นไทยประเพณี ซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งรวมจิตวิญญาณและรากเหง้าของความเป็นไทยไว้ 2) กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงอันมีความศิวิไลซ์ในทุก ๆ ด้าน และ 3) กรุงเทพมหานคร นครหลวงที่มีความผสมผสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันหลากหลายที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสหรือที่รู้ภาษาฝรั่งเศสให้มาท่องเที่ยวประเทศไทย ได้อย่างไร ทั้งนี้ อัตลักษณ์ทั้งหลายจะปรากฏผ่านการการสร้างภาพแทนของ “ความเป็นอื่น” (Otherness) ที่ต้องการสร้างความเป็น

¹ « (...) pratique discursive (...) »

² « (...) l'ordre du discours propre à une période particulière possède donc une fonction normative et réglée et met en œuvre des mécanismes d'organisation du réel à travers la production de savoirs, de stratégies et de pratiques ».

³ คำว่า อัตลักษณ์ มาจากภาษาลาตินว่า *identitas* ส่วนในภาษาไทยนั้น ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัต-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว

⁴ คำว่า นักเดินทาง ในภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า *voyageur* ซึ่ง B. LÉVY (2004) ได้นิยามไว้ว่า เป็นผู้ “พอใจกับการสัมผัสชีวิตของผู้คนท้องถิ่น” “เปิดโลกทัศน์ให้กับภูมิประเทศและผู้คนที่หลากหลาย” “ท่องเที่ยวแบบกระตือรือร้น อิสระ ไม่ปรารถนาผู้ใดนำทาง” “ให้เวลากับการท่องเที่ยวและหลีกเลี่ยงการเดินทางเป็นหมู่คณะ” เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า “นักเดินทาง” เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่มที่เน้นการให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของประเทศไทยในเชิงลึก เพื่อให้ผู้อ่านซึ่งอาจเป็นได้ทั้งนักเดินทางและนักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส ส่วนคำว่า “ที่มีประสบการณ์” หมายถึง ผู้เขียนที่เคยเป็นนักเดินทางและได้มาสัมผัสประเทศไทยมาก่อน และนำข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นไปถ่ายทอดเป็นตัวหนังสือ

ตะวันออกนิยม (Orientalism) ที่กลายเป็นชุดความรู้หรือความจริงบางประการเกี่ยวกับความเป็นตะวันออก และได้สร้างมายาคติ (Myth) ให้กับภาพแทนจนกลายเป็นสามัญทัศน์ (Stereotype) หรือ “ความคิด ขนบนิยมแบบหนึ่งที่เกิดเพี้ยนไปจากเศษเสี้ยวของความเป็นจริง”⁵ (Putnam, 1975 อ้างใน J.-M. Mandarin, 1990: 284-291) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอัตลักษณ์ของกรุงเทพมหานครจะถูกประกอบสร้างผ่านวาทกรรมโดยผู้เขียนชาวตะวันตกที่ “มอง” คนไทย แต่อัตลักษณ์ดังกล่าวอาจเกิดจากการประกอบสร้างของสังคมกรุงเทพฯ ที่มีพลวัตก็เป็นได้

วัตถุประสงค์

แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความเป็นไทยปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก หากแต่งงานวิจัยเหล่านั้นวิเคราะห์จากข้อมูลที่เขียนด้วยภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ มีจุดมุ่งหมายศึกษาของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นไทยในเรื่องศิลปวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษา 2 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ศึกษาทฤษฎีการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของ “กรุงเทพมหานคร” ในฐานะเมืองหลวงที่เป็นที่รู้จักกันดีและเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวต้องการจะมาสัมผัสหรือเยี่ยมชม ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยภาษาฝรั่งเศสว่าเป็นอย่างไร และประการที่สอง ศึกษากระบวนการสร้างความหมายอัตลักษณ์ของ “กรุงเทพมหานคร” ว่าเป็นอย่างไร โดยอาศัยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ และทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มาวิเคราะห์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าผู้เขียนในฐานะนักเดินทางที่มีประสบการณ์มีมุมมองอย่างไร อีกทั้งมีการสร้าง “องค์ความรู้ (Knowledge) และความจริง (Truth)”⁶ อย่างไม่ให้อัตลักษณ์ดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งที่เป็นพรรณนาโวหารในระดับคำ ข้อความและประโยคในรูปของวาทกรรมที่นำเสนอภาพของ “กรุงเทพมหานคร” ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยโดยมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยที่เขียนหรือพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส
2. หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวที่มีลักษณะเป็นการนำเสนอประเทศไทยในภาพรวม กล่าวคือ มีการนำเสนอประเทศไทยในประเด็นที่หลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในแต่ละภูมิภาค สถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ ฯลฯ
3. หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยฉบับที่ตีพิมพ์ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 – 2011 ได้แก่
  - *Lonely Planet Thaïlande* ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Lonely Planet ปี 2010
  - *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ National Geographic ปี 2010
  - *Guide Évasion Thaïlande* ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Hachette ปี 2011
4. หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่มมีการวางจำหน่ายในประเทศฝรั่งเศสอย่างกว้างขวาง

⁵ « un stéréotype est une idée conventionnelle, qui peut être fautive, sur un segment de la réalité (...) »

⁶ Michel Foucault ใช้คำว่า Savoir และ Vérité หรือ Jeux de vérité (Revel, 2009).

ผลวิจัยและข้อวิจารณ์

จากการศึกษาพบว่า แม้ว่าทกรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยจะมีความหลากหลาย⁷ แต่กระบวนการสร้างวาทกรรมเชิงพรรณนาและวิพากษ์วิจารณ์เป็นสิ่งที่ผู้เขียนที่มีประสบการณ์จะนำเสนอมากที่สุด ด้วยเหตุที่นอกจากจะให้เห็นภาพของประเทศไทยในแง่มุมต่าง ๆ แล้วยังทำให้ผู้อ่านได้รู้จักประเทศไทยมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะโน้มน้าวใจผู้อ่านให้ได้สัมผัสและค้นหา สถานที่ที่นักท่องเที่ยวจะพลาดไม่ได้ก็คือ “กรุงเทพมหานคร” เมืองหลวงของประเทศไทย ที่เป็นจุดมุ่งหมายแรกของการเดินทางมาเยือนประเทศไทย

จากผลการวิจัยพบว่าหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่ม ให้ความสำคัญกับการนำเสนอภาพของกรุงเทพมหานครมากพอสมควร เห็นได้จากการที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* นำเสนอไว้ตั้งแต่หน้า 63 ถึง 116 โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็นย่านต่าง ๆ เช่น เกาะรัตนโกสินทร์ (Rattanakosin) ย่านเยาวราช (Chinatown Bangkok est) บริเวณกรุงเทพฯ ตะวันออก (Bangkok est) ย่านดุสิต (Dusit) และย่านฝั่งธนบุรี (Thonburi) ซึ่งคล้ายกับการนำเสนอในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Guide Évasion Thaïlande* นำเสนอเมืองหลวงของประเทศไทยไว้ตั้งแต่หน้า 64 ถึง 100 โดยเน้นที่การท่องเที่ยวในย่านสำคัญต่าง ๆ เช่น เกาะรัตนโกสินทร์ ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ (Rattanakosin, centre historique) บางลำพูและภูเขาทอง (Banglamphu et la montagne d'or) ย่านเขตดุสิต กรุงเทพฯ สีเขียว (Dusit, le Bangkok vert) ย่านสยามแสควร์ สุขุมวิท และแหล่งช้อปปิ้งขนาดใหญ่ (Siam, Sukumvit et les temples du shopping) หรือจากสี่ลมถึงสวนลุมพินี (De Silom au parc Lumpini) เป็นต้น และส่วน หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Lonely Planet Thaïlande* นำเสนอภาพของกรุงเทพมหานครไว้ตั้งแต่หน้า 107 ถึง 194 โดยแบ่งหัวข้อย่อยได้แก่ ประวัติศาสตร์กรุงเทพฯ (Histoire) สถานที่ตั้ง (Orientation) ที่จะแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละย่าน ข้อมูลที่จำเป็น (Renseignements) สิ่งไม่พึงปรารถนาและอันตราย (Désagrément et dangers) เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปอัตลักษณ์ของกรุงเทพมหานครออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์กลางของไทยประเพณี

ความเป็น “ไทยประเพณี” จะเกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่แสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์แบบของความเป็นไทยและที่ดูสูงส่ง ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะถูก “อุปถัมภ์และสืบทอดโดยรัฐและชนชั้นสูง ดำรงอยู่ในวัด วัง พิพิธภัณฑน์” (ประชา, 2554 : 53) จึงมีรูปแบบที่ตายตัว เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ประจำชาติชาติที่มาแต่อดีตและยังคงสืบทอดให้คงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน สำหรับสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงออกของไทยประเพณีของกรุงเทพมหานครจะปรากฏอยู่ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ (Rattanakosin) ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของกรุงเทพมหานคร

ดังที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Guide Évasion Thaïlande* ก็กล่าวถึงเกาะรัตนโกสินทร์ที่เป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานครที่แท้จริง (le vrai centre historique de Bangkok) ไว้ว่า “ในอดีตได้ถูกล้อมรอบ

ด้วยคลองและกลายเป็นดินแดนที่แม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลคดเคี้ยวล้อมรอบอยู่”⁸ (หน้า 68 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

ส่วนในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Lonely Planet Thaïlande* ได้กล่าวถึงความสำคัญของเกาะรัตนโกสินทร์ว่าเป็น “ย่านโบราณของพระราชวังหลวงและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง”⁹ (หน้า 108 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

⁷ C. Kerbrat-Orecchioni (2004 : 133) สรุปไว้ว่า หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวมีลักษณะการนำเสนอคล้ายกับวาทกรรมประชาสัมพันธ์ (discours promotionnels) ที่จะครอบคลุมวาทกรรมพรรณนา (discours descriptifs) วาทกรรมการบอกเป็นลำดับขั้น (discours procéduraux) และวาทกรรมเชิงวิพากษ์วิจารณ์ (discours critiques) ไปพร้อม ๆ กัน

⁸ « Jadis entouré par un canal et une boucle de la Chao Praya, (...) »

⁹ « (...) ancien quartier du palais royal et principal site touristique de la ville ».

ขณะที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* ได้กล่าวไว้ว่า “ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครแผ่ขยายอาณาบริเวณทั่วเกาะรัตนโกสินทร์ ที่โดดเด่นท่ามกลางแม่น้ำที่ไหลคดเคี้ยวของแม่น้ำเจ้าพระยาและล้อมรอบด้วยคลองหลายสาย เป็นสถานที่ที่มีสิ่งก่อสร้างที่งดงามทั้งทางสถาปัตยกรรมและทางศาสนาเรียงรายอยู่ภายในมากมาย”¹⁰ (หน้า 68 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

ดังนั้น คำว่า “เกาะรัตนโกสินทร์” (Rattanakosin) จึงถูกนิยามให้กลายเป็นสถานที่สำคัญของความเป็นไทย ประเพณีของกรุงเทพมหานคร แม้ว่าคำนี้จะพ้องกับคำนามเฉพาะ (Proper noun) ที่โดยปกติแล้วจะไม่ได้ให้ความหมายใด ๆ แต่สามารถเชื่อมโยงกับตัวอ้างอิงได้ ซึ่ง S. Kripke เรียกว่า “ตัวบ่งชี้แบบตายตัว”¹¹ (Hersberg Pierrot, 1993 : 233) ซึ่งในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวเล่มนี้ เกาะรัตนโกสินทร์ จะหมายถึง “ที่ตั้งของเมืองเก่าของพระราชวัง” (site de l’ancienne cité royale) ซึ่งเกาะนี้มองดูคล้ายหัวเข็มขัดเล็ก ๆ บนแม่น้ำที่ชื่อว่า “เจ้าพระยา” ล้อมรอบด้วยคลองหลายสาย (méandre de la Chao Phraya recoupé par des canaux) ทำให้สถานที่แห่งนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของกรุงเทพมหานครและกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเยือน เช่นเดียวกับ “วัดพระแก้ว” (Wat Phra Keo / Le Wat Phra Kaeo) ก็ได้กลายเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นศูนย์กลางไทยประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทั้งพระราชวังและพุทธศาสนาของประเทศไทย

เกาะรัตนโกสินทร์จึงเป็นสถานที่ที่มีทั้งความศักดิ์สิทธิ์และมีความสูงส่งของประเทศไทย เพราะเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวังและวัดพระแก้ว ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการก่อสร้างเมืองหลวงแห่งนี้ ซึ่งหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Lonely Planet Thaïlande* ได้บรรยายไว้ว่า

“สถานที่ (วัดพระแก้วและพระบรมมหาราชวัง-ผู้วิจัย) ที่ซึ่งก่อสร้างมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2325 ปีที่มีการสถาปนาเมืองกรุงเทพมหานครแห่งนี้ให้เป็นเมืองหลวงยังคงเป็นสถานที่สำหรับการมาสักการะบูชาของพุทธศาสนิกชนและประชาชนชาวไทย¹² อีกทั้งยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองหลวงแห่งนี้อีกด้วย”¹³ (หน้า 130 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

ส่วนหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Guide Évasion Thaïlande* กล่าวถึงวัดพระแก้วว่า “นี่คือวัดที่เป็นที่เคารพนับถือมากที่สุดของประเทศ (วัดพระแก้ว-ผู้วิจัย) ตามประวัติศาสตร์ถือว่ามีความเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างเมืองกรุงเทพมหานครด้วยเหตุที่วัดนี้ถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2325 จนถึง 2327 เป็นวัดสำหรับพระมหากษัตริย์ซึ่งถูกใช้ในงานพระราชพิธีบางงานเท่านั้น วัดพระแก้วจึงเป็นเสมือนศูนย์กลางทางศาสนา (แม้ว่าจะไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่เลยก็ตาม) (...)”¹⁴ (หน้า 75 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

และหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* พรรณนาว่า “วัดพระแก้ว สถานที่ที่ตื่นตาตื่นใจที่สุดของประเทศไทยตั้งโดดเด่นเป็นสง่าอยู่เคียงข้างพระบรมมหาราชวังถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่มหัศจรรย์ของเอเชีย สถานที่สำคัญทั้งสองนี้ถูกล้อมรอบด้วยสิ่งก่อสร้างของทั้งพระราชวังและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่

¹⁰ « Le cœur historique et culturel de Bangkok s’étend sur île Rattanakosin, site de l’ancienne cité royale. Lobe d’un méandre de la Chao Phraya recoupé par des canaux (klong), Rattanakosin abrite nombre de splendeurs architecturales et religieuses de Bangkok ».

¹¹ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Rigid designator และภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า Désignateur rigide (ดู S. A Kripke. 1980. Naming and Necessity. Massachusetts : Harvard University Press, trad. fr. La logique des noms propres. Éditions de Minuit, 1982).

¹² เน้นย้ำโดยผู้วิจัย

¹³ « Consacré en 1782, année où Bangkok devient capitale, le site, qui demeure un lieu de pèlerinage pour les fidèles bouddhiques et les nationalistes, est également le principal site touristiques de la ville ».

¹⁴ « C’est le temple le plus prestigieux du pays, historiquement lié à la fondation de Bangkok puisqu’il fut édifié par Rama Ier de 1782 à 1784. Temple royal, utilisé uniquement pour certaines cérémonies, le Wat Phra Kéo fait figure de véritable ville religieuse (bien qu’aucun moine n’y réside) (...) ».

เป็นเสมือนสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมและเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะแนะนำให้ผู้รู้จักกับเสน่ห์ของวัฒนธรรมไทย”¹⁵
(หน้า 69 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

จากตัวอย่างการนำเสนอภาพของวัดพระแก้วและพระบรมมหาราชวัง ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีนำเสนอด้วยการใช้คำศัพท์ที่แสดงคุณค่าหรืออรรถวิทยา (Axiology) ทั้งในรูปของคำนามและคำคุณศัพท์ เพื่อนำเสนอภาพสถานที่แห่งนี้ถูกให้ดูศักดิ์สิทธิ์ตามราชประเพณีของไทย เช่น การให้ฉายานาม ที่จะปรากฏอยู่ในรูปคำหรือข้อความที่ “(...) ไม่เพียงแต่จะกำหนดฉายาหรือชื่อให้กับตัวอ้างอิงแล้ว ยังพรรณนาถึงตัวอ้างอิงนั้นอย่างละเอียดให้แก่ผู้รับสาร ในบริบทใดบริบทหนึ่งเฉพาะ (...)”¹⁶ (Lyons อ้างใน Herschberg Pierrot, 1993 : 233) เช่น “สถานที่สำหรับการมาสักการบูชาของพุทธศาสนิกชนและประชาชนชาวไทย” กลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีสถานะอยู่เหนือมนุษย์ปุถุชนทั่วไปและกลายเป็นสถานะเป็น “สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร” ไปในที่สุด หรือการเปรียบเทียบขั้นสูงสุดของคำคุณศัพท์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียว โดยใช้โครงสร้าง คำนาม + le plus + คำคุณศัพท์ + de + คำนาม เพื่อเปรียบเทียบขั้นสูงสุด¹⁷ (Charaudeau, 1992 : 365) โดยมีตัวอ้างอิงปรากฏอยู่เพื่อบอกความพิเศษเหนือกว่าตัวอ้างอิงประเภทเดียวกัน เช่น “วัดที่เป็นที่เคารพนับถือมากที่สุดของประเทศ” (le temple le plus prestigieux du pays) “สถานที่ที่ตื่นตาตื่นใจที่สุดของประเทศไทย” (le site le plus éblouissant de Thaïlande) หรือการกล่าวถึงสถาปัตยกรรมของวัดพระแก้วและพระบรมมหาราชวังว่าเป็น “วิธีการที่ดีที่สุดที่จะแนะนำให้ผู้รู้จักกับเสน่ห์ของวัฒนธรรมไทย” (la meilleure introduction aux charmes de la culture thaïlandaise) ซึ่งถึงแม้ไม่ได้มีการเปรียบเทียบกับตัวอ้างอิงอื่น ๆ แต่ก็ยังเป็นนัยว่าไม่มีสถานที่ใดในประเทศไทยที่จะทำให้นักเดินทางจะรู้จักกับประเทศนี้ได้ดีเท่ากับการมาเยือนวัดพระแก้วและพระบรมมหาราชวัง นอกจากนั้น การระบุปีคริสต์ศักราชในการนำเสนอทั้งวัดพระแก้วและพระบรมมหาราชวัง ที่สร้างมากกว่า 200 ปี (สร้างมาตั้งแต่ปี.ศ. 2325) ก็เป็นเครื่องยืนยันถึงความเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ควบคู่กันไปได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้น ผู้เขียนยังได้พรรณนาถึงความวิจิตรบรรจงของศิลปะการก่อสร้างและการตกแต่งสถานที่ประทับของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีและสถานที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต พระคู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทย เช่น การพรรณนาถึงพระอุโบสถ (Le bot) ภายในวัดพระแก้วว่า

“พระอุโบสถแห่งองค์พระมหากษัตริย์นี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามณีรัตนปฎิมากร (ที่มีความสูง 66 เซนติเมตร) ประทับนั่งบนบุษบกทอง กางกั้นด้วยฉัตร 9 ชั้น พระแก้วมรกตจะมีการเปลี่ยนเครื่องทรงตามราชประเพณีโดยพระมหากษัตริย์ในแต่ละฤดู ได้แก่ เครื่องทรงลงยาร้อยลวดเหมือนดาบข่ายในฤดูหนาว เครื่องทรงศิราภรณ์ทำด้วยทองคำลงยาสีน้ำเงินเข้มในฤดูฝน ทรงเครื่องต้นอย่างพระมหากษัตริย์ทำด้วยทองคำประดับเพชรในฤดูร้อน (...)”¹⁸
(Guide Évasion Thaïlande, หน้า 75 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

¹⁵ « Le site le plus éblouissant de Thaïlande, le Wat Phra Kaeo (« Temple du Bouddha d'émeraude »), qui se dresse à côté du Grand Palais, fait partie des merveilles de l'Asie. Ces deux monuments sont entourés d'édifices profanes et sacrés qui constituent un véritable lexique architectural et la meilleure introduction aux charmes de la culture thaïlandaise ».

¹⁶ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Definite description และภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า Description définie ซึ่ง J. Lyons อธิบายไว้ว่า “(...) non seulement en le nommant, mais aussi en fournissant à l'interlocuteur une description suffisamment détaillée, dans un contexte d'énonciation précis (...)” (อ้างโดย Herschberg Pierrot, 1993 : 233)

¹⁷ ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า Le superlatif absolu

¹⁸ « La chapelle royale abrite le Bouddha d'Émeraude (66 cm de haut), assis sur un trône figurant le chariot céleste, protégé par un parasol à neuf étages. La statue dispose de trois parures changées solennellement par le roi au début de chaque saison : résille d'or, l'hiver, paillettes bleues à la saison des pluies, or et diamant l'été ».

อีกทั้งภายในวัดพระศรีรัตนศาสดารามแห่งนี้ ยังมีสิ่งของตกแต่งที่ล้วนแต่มีความงดงาม เช่น “หอรบขังทองที่แสดงความวิเศษในการตกแต่งที่วิจิตรตระการตาภายในวัด” (Clocher doré illustrant à merveille la flamboyante décoration des temples) (*National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande*, หน้า 70 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับปกรณัมฮินดูที่ประเทศไทยรับเข้ามาตั้งแต่อดีตและเกี่ยวพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น ดังที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* ได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้อ่านได้ชมสัตว์ในตำนาน (les étranges créatures mythologiques) ที่รายล้อมปราสาทพระเทพบิดร (Le Panthéon royal) เช่น “กินรี” (le kinarii) “สัตว์ที่มีรูปร่างครึ่งมนุษย์ครึ่งนก” (divinité mi-homme, mi oiseau) “นรสิงห์” (norasingh) “ราชสีห์ที่ดุร้าย” (lions féroces) (หน้า 72 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) เป็นต้น หรือศิลปะการตกแต่งภายในวัดหลายวัดของกรุงเทพมหานครก็ได้ชื่อว่า “สวยงามที่สุดในประเทศไทย” (les plus belles de Thaïlande) (*Lonely Planet Thaïlande*, หน้า 133 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) และในบางวัดก็มี “ลักษณะที่พิเศษ” (des plus exceptionnelles) (*Lonely Planet Thaïlande*, หน้า 133 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงความสูงส่งหรือคำศัพท์ที่แสดงความเป็นชั้นสูงหรือชั้นยอด¹⁹ ซึ่งจะใช้เพื่อโน้มน้าวให้เห็นถึง “ความดีที่สุด ความเป็นหนึ่งเดียว ความเป็นต้นฉบับหรือความพิเศษ”²⁰ (Robrieux, 2005 : 204) เช่น คำว่า “บุษบกทอง” “ฉัตร 9 ชั้น” “เครื่องทรงลงยาร้อยลวดเหมือนตาข่าย” “เครื่องทรงศิราภรณ์ทำด้วยทองคำลงยาสีน้ำเงินเข้ม” “เครื่องต้นอย่างพระมหากษัตริย์ทำด้วยทองคำประดับเพชร” ซึ่งคำศัพท์ทั้งหมดนี้นอกจากจะมีความหมายในเชิงคุณค่าอันสูงส่งและมีความพิเศษแล้ว ยังหมายถึงสิ่งของที่สงวนไว้สำหรับสิ่งที่มีค่าที่สุดเท่านั้น จะไม่สามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น ยังถูกนำเสนอด้วยคำศัพท์ที่แสดงคุณค่าหรืออรรถวิทยา (Axiology) ทั้งแบบบ่งอารมณ์และความรู้สึกและแบบประเมินค่าเชิงอัตวิสัย²¹ เช่น “วิจิตรตระการตา” (flamboyante) “สวยงาม” (belles) หรือ “พิเศษ” (exceptionnelles) เป็นต้น นอกจากนั้น คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตะวันออกนิยม อย่างเช่น สัตว์ในปกรณัม ก็ชี้ให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และความลึกลับ (Mystery) ดึงดูดนักเดินทางให้มาเยี่ยมชมได้เป็นอย่างดี

นอกจากสถานที่ตั้งของเกาะรัตนโกสินทร์จะเปรียบเสมือนหนึ่งหัวใจของกรุงเทพมหานครแล้ว เมืองหลวงแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ที่รวมพระราชประเพณีและประเพณีทางศาสนาที่สำคัญไว้จำนวนมาก นักท่องเที่ยวจะสามารถได้ชมประเพณีโบราณเหล่านี้ได้ ณ เกาะรัตนโกสินทร์แห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณท้องสนามหลวงของกรุงเทพมหานครที่ตั้งอยู่ติดกับพระบรมมหาราชวัง เช่น พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระมหากษัตริย์ไทยที่สืบทอดกันมานาน ก็จัดให้มีขึ้น ณ บริเวณท้องสนามหลวงแห่งนี้ “หลังจาก 100 วัน (ของการเก็บพระบรมศพ) จะมีการถวายพระเพลิง โดยพระเมรุมาศจะถูกก่อสร้างไว้ล่วงหน้าบริเวณท้องสนามหลวง”²² (*Guide Évasion Thaïlande*, หน้า 73 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) เช่น “พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (la cérémonie de crémation de la princesse Galayani) ที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งล่าสุด” (*Lonely Planet Thaïlande*, หน้า 134 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) หรือพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญที่เกิดขึ้นในวันเดือนพฤษภาคม (Cérémonie des Labours Royaux หรือ Royal Ploughing Ceremony) ก็จัดขึ้น ณ บริเวณท้องสนามหลวงแห่งนี้

¹⁹ ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า Lieu de qualité หรือ Lieu de l'élitisme

²⁰ « (...) sur le meilleur, l'unique, l'original ou l'extraordinaire (...) »

²¹ C. Kerbrat-Orecchioni เรียกว่า « Adjectif affectivo-axiologique » (2002 : 80) และ « Adjectifs subjectifs évaluatifs axiologiques » (2002 : 102)

ตามลำดับ

²² « Après cent jours, on peut procéder à la crémation. Un bûcher funéraire ayant été édifié au préalable sur Sanam Louang »

2. กรุงเทพมหานคร : เมืองแห่งความศิวิไลซ์

นอกจากภาพอันมั่งคั่งของกรุงเทพมหานครในเรื่องของวัดและวัง ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกได้เป็นอย่างดีแล้ว อัตลักษณ์อีกประการหนึ่งของกรุงเทพมหานครที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่ม นำเสนอคือ ความศิวิไลซ์หรือความเจริญของเมืองหลวงแห่งนี้ เริ่มตั้งแต่การพรรณนาแนะนำให้ผู้อ่านที่ยังไม่เคยรู้จักหรือได้สัมผัสกรุงเทพมหานครมาก่อนได้ทราบถึงวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของเมืองหลวงแห่งนี้

ภาพของกรุงเทพมหานครที่แสดงให้เห็นถึงความเป็น “เมืองแห่งความศิวิไลซ์” ดูเหมือนว่าจะเป็นการปฏิทรรศน์ (Paradox) กับภาพของกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางของไทยประเพณี ดังที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวทั้ง 3 เล่มได้กล่าวไว้ ดังนี้

“เมื่อมาถึงเมืองหลวงของประเทศไทยแห่งนี้ ผู้มาเยี่ยมเยียนจะได้สัมผัสถึงความหนาแน่นของประชากร ความทันสมัยและความร้อนของเมือง”²³ (*National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande*, หน้า 64 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

“เมืองหลวงแห่งนี้ (*กรุงเทพมหานคร-ผู้วิจัย*) มีเครือข่ายการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ชุมชนผู้คนนานาชาติที่แตกต่างกัน ศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่เจริญอย่างรุดหน้าและสนามบินที่ใหม่เอี่ยม แม้อรรถรยรอกแห่งในอดีตจะยังคงหลงเหลืออยู่ แต่ดูเหมือนจะถูกบดบังไว้ด้วยศูนย์การค้าอันมโหฬารและภัตตาคารที่เหมาะสมจะเป็นเมืองหลวงในซีกโลกตะวันตกเสียมากกว่า”²⁴ (*Lonely Planet Thaïlande*, หน้า 107 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

ผู้เขียนใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงความศิวิไลซ์หรือความเจริญ เช่น “ความหนาแน่นของประชากร” (*la densité de la population*) “ความทันสมัย” (*la modernité*) “เครือข่ายการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ” (*un réseau de transports efficace*)

นอกจากนั้นยังมีการใช้โวหารภาพพจน์บุคลาธิษฐานที่ “ทำให้สิ่งไม่มีชีวิต ไม่มีความรู้สึก หรือนามธรรมและเป็นอุดมคติ กลายเป็นสิ่งมีชีวิตทั้งทางร่างกาย มีความรู้สึกและมีชีวิตเหมือนกับคน ๆ หนึ่ง”²⁵ (*Fontanier, 1977 : 111*) ซึ่งลักษณะการใช้แบบนี้เรียกว่า “บุคลาธิษฐานแบบนามนัยหรือเคียงรูป”²⁶ (เรื่องเดียวกัน : 111-112) เช่น

“กรุงเทพมหานครไม่เคยรู้จักกับคำว่าความเงียบ ทั้งเสียงเครื่องยนต์ แตรรถ เสียงเครื่องปรับอากาศ เสียงเครื่องจักรกำลังทำงานในสถานที่ก่อสร้าง เสียงรถฉุกเฉิน ฯลฯ กรุงเทพฯ ไม่เคยได้พัก”²⁷ (*Guide Évasion Thaïlande*, หน้า 65 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

²³ « À son arrivée dans la capitale thaïlandaise, le visiteur est saisi par la densité de la population, la modernité et la chaleur de la ville ».

²⁴ « La ville possède un réseau de transports efficace, une communauté internationale bigarrée, une scène artistique en plein essor et un aéroport flamboyant neuf. Des vestiges de son passé subsistent, mais ils sont souvent masqués par de gigantesques centres commerciaux et des restaurants dignes des grandes capitales occidentales ».

²⁵ « (...) consiste à faire d'un être inanimé, insensible, ou d'un être abstrait et purement idéal, une espèce d'être réel et physique, doué de sentiment et de vie, enfin ce qu'on appelle une personne (...) ».

²⁶ ภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า La personnification métonymique. P. Fontanier แบ่งโวหารภาพพจน์ชนิดนี้ไว้ 3 ประเภท ได้แก่ บุคลาธิษฐานแบบขำรูปหรือแบบอุปลักษณ์ (la personnification métaphorique) บุคลาธิษฐานแบบนามนัยหรือแบบเคียงรูป (La personnification métonymique) และ บุคลาธิษฐานแบบลดรูป-เพิ่มรูปหรือแบบสัมพจน์ (La personnification synecdochique)

²⁷ « Bangkok ne connaît jamais le silence : moteurs, klaxons, climatiseurs, chantiers de construction, sirènes... Bangkok ne connaît jamais de repos ».

คำว่า “กรุงเทพมหานคร” นั้นถูกใช้แทนที่คำว่า “คนกรุงเทพฯ” ที่มีกิจกรรมหลากหลายให้ได้ทำตั้งแต่เช้าจรดค่ำ นั้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองที่เจริญเติบโตอย่างมาก เป็นภาพแทนของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์

แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของกรุงเทพมหานครที่ผู้อ่านในฐานะนักเดินทางในอนาคตไม่ควรพลาดจะกระจุกตัวอยู่ในย่านที่ทันสมัยอย่างเช่น ย่านสยามแสควร์หรือย่านสุขุมวิท ดังตัวอย่างเช่น

“ย่านสยามแสควร์คือภาพในอนาคตของกรุงเทพฯ ทั้งเมืองในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า นั่นคือ เมืองที่มีลักษณะเป็นชั้น ๆ พุดบาทจะไม่สามารถเดินได้เพราะถูกต่อห่อเสารถไฟลอยฟ้ายึดครองพื้นที่ อีกทั้งจากการจราจรอันแสนคับคั่งตลอดเวลา ได้มีการสร้างทางสำหรับผู้คนสัญจรไปมาแบบลอยฟ้า ดังจะเห็นได้จากสถานีรถไฟลอยฟ้าชิดลมที่เชื่อมต่อกับสถานีสยามและสถานีสนามกีฬาแห่งชาติด้วยสะพานลอยขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกับศูนย์การค้าหลายแห่งที่อยู่ระหว่างทางผ่านของสะพานลอยนี้ ไม่มีอะไรจะสะดุดตาอีกแล้ว!”²⁸ (*Guide Évasion Thaïlande*, หน้า 93 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

“ชาวต่างชาติที่มีฐานะและอพยพเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ จะเลือกที่พักอาศัยในย่านนี้ (สุขุมวิท-ผู้วิจัย) (ซึ่งมีรถไฟลอยฟ้าไว้ให้บริการ) ใกล้ ๆ กับถนนสุขุมวิทที่ทอดยาวออกไปนี่เป็นที่รู้จักกันดีว่ามีบาร์ ภัตตาคาร และโรงแรมพอ ๆ กับรู้ดีว่าเป็นย่านสำหรับนักท่องเที่ยว”²⁹ (*Lonely Planet Thaïlande*, หน้า 142 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

การพรรณนาโดยการใช้คำศัพท์หรือถ้อยสำนวนแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกอย่างประหลาดใจในเมืองหลวงของประเทศไทยที่แสดงถึงความเจริญนี้ ที่แม้จะไม่สะดุดตาก็เพราะพื้นที่ในการสัญจรบนถนนหนทางกลับถูกรอครอบด้วยต่อห่อเสารถไฟลอยฟ้า แต่ด้วยความเจริญก็ยังสามารถสัญจรไปมาแบบลอยฟ้าได้ นับเป็นความสะดุดตาที่แม้แต่คนเดินทางที่ประสบการณ์เช่นผู้เขียนถึงกับต้องอุทานออกมาเพื่อแสดงความประหลาดใจ “ไม่มีอะไรจะสะดุดตาอีกแล้ว!” หรือการนำเสนอภาพของย่านคนมีฐานะที่มีทั้ง “บาร์” (des bars) “ภัตตาคาร” (des restaurants) และ “โรงแรม” (des hôtels) รวมอยู่ในสถานที่แห่งเดียวกัน นับเป็นความศิวิไลซ์อย่างหนึ่งที่ฉายชัดออกมาในกรุงเทพมหานครแห่งนี้

3. กรุงเทพมหานคร : เมืองแห่งการผสมผสาน

ความผสมผสานหรือความเป็นพหุทาง (Hybrid) นี้ แสดงลักษณะของความเป็นไทย³⁰ ที่เน้นเรื่องของ “จริต”³¹ และวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมย่อย³² (Subculture) ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งหลายครั้งได้แสดงออกจนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของนักเดินทางที่มีประสบการณ์ หากแต่อาจถูกครอบงำหรือบดบังจากวัฒนธรรม

²⁸ « Le quartier de Siam préfigure déjà ce que sera Bangkok dans quelques années : une ville à étages. Les trottoirs devenant impraticables en raison de l'emprise au sol des piliers du skytrain et de la circulation automobile toujours plus dense, on construit des voies de circulation pédestres aériennes. Ainsi, la station Chitlom est-elle reliée aux stations Siam et National Stadium par une large passerelle qui communique avec les centres commerciaux situés sur sa route : c'est on ne peut plus pratique ! ».

²⁹ « Les expatriés les plus fortunés élisent domicile dans ce quartier (desservi essentiellement par le Skytrain), près de l'interminable Th Sukumvit), plus connue pour ses bars, ses restaurants et ses hôtels que pour ses sites touristiques ».

³⁰ ในแง่มุมของศิลปะจะมีลักษณะเป็น “แบบชายขอบเพราะทั้งไม่แท้และไม่เป็นศิลปะ” (ประชา, 2554 : 53) หากมองในแง่ของวัฒนธรรม ภาพแทนเหล่านี้ก็คือการนำเสนอภาพของวิถีชีวิตหรือพฤติกรรมของคนไทยของชนชั้นล่างหรือชาวบ้านทั่วไป ไม่มีรากเหง้าของความเป็นไทยประเพณี หรือไม่ได้เกิดจากภูมิปัญญาของลักษณะไทยพื้นบ้าน มีการ “ปะปนด้วยไฮศาสตร์และความงมงาย” (ประชา, เรื่องเดียวกัน)

³¹ ตามทฤษฎีเรื่อง ฮาบิทัส (Habitus) ของปีแยร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออก กริยา ท่าทาง บุคลิก หรืออุปนิสัย (สุนีย์, 2553 : 70)

³² หมายถึง “กลุ่มคนที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคมด้วยคุณลักษณะที่เป็นเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น ศาสนา ภาษา เชื้อชาติ ชนชาติ ชุมชน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ คุณลักษณะดังกล่าวนี้ ในด้านหนึ่งได้ช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มย่อยดังกล่าวเอาไว้และในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ” (กาญจนา, 2557 : 503)

หลักหรือวัฒนธรรมที่คนไทยส่วนใหญ่ได้ยอมรับนับถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ได้แก่ การนับถือศาสนา พุทธ การให้ความเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อักษรไทย หรือศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมไทย เป็นต้น

จากการนำเสนอของหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่ม จะพบว่า เกาะรัตนโกสินทร์และบริเวณท้องสนามหลวง คือ ที่ตั้งของทั้งพระบรมมหาราชวังและวัดพระแก้ว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกรุงเทพมหานครที่เป็น “ศูนย์กลางของไทยประเพณี” หากแต่ในอีกด้านหนึ่ง สถานที่ทั้งสองแห่งเหล่านี้ กลับมีวัฒนธรรมย่อยแทรกตัวอยู่ เช่น ย่านชุมชนชาวจีน ย่านแยกราชประสงค์ บริเวณท้องสนามหลวง และย่านฝั่งธนบุรี

“ย่านชุมชนชาวจีนที่แผ่ขยายอยู่ทางใต้ของพระบรมมหาราชวังถูกกั้นด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาทางหนึ่ง และถนนเจริญกรุงอีกด้านหนึ่ง นักท่องเที่ยวต่างชาติเยี่ยมชมที่นี้น้อยทีเดียว ขณะที่สถานที่แห่งนี้ (ชุมชนชาวจีน-ผู้วิจัย) คือ หนึ่งในบรรดาชุมชนเล็ก ๆ ที่วัฒนธรรมจะแตกต่างจากชุมชนรอบข้างที่น่าหลงใหลมากที่สุดในกรุงเทพมหานคร วัดจำนวนมากตั้งตระหง่านอวดความงามของตกแต่งอย่างมีสีสันและซ่อนตัวอยู่หลังถนนสายหลักที่ถูกความเจริญรุกคืบเข้ามาจนหมดสิ้น ที่ซึ่งภายในนั้นมีทั้งร้านขายยาโบราณที่แต่ละชั้นมียาพื้นบ้านจำนวนมาก ร้านขายเครื่องทอง และถนนสายเล็ก ๆ ที่มีร้านหาบเร่แผงลอยของพ่อค้าที่ขายสินค้าหลากหลายชนิด”³³ (*National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande*, หน้า 87 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

“ไม่เหมือนกับย่านชุมชนชาวจีนอื่นใดในโลก ที่นี่เป็นที่รู้จักและโด่งดังอย่างเห็นได้ชัด (...) ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน (พ.ศ. 2325 – ผู้วิจัย) เป็นต้นมา ชุมชนนี้เปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อย เราจะยังคงได้ยินผู้คนใช้ภาษาจีนในการสื่อสารซื้อขายสมุนไพร หรือชิมอาหารจีนซึ่งจะพบได้เฉพาะที่นั่นเท่านั้น”³⁴ (*Lonely Planet Thaïlande*, หน้า 138-139 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

“ย่านชุมชนชาวจีนที่พลาดไม่ได้ของกรุงเทพมหานครยังคงเปลี่ยนแปลงช้าที่สุดไม่ว่าเวลาจะผ่านไปเท่าใดก็ตาม (...) บรรยากาศที่จะได้รับจากที่นี่ ก็คือ จะได้กลิ่นหอมเคล้ากับกลิ่นของน้ำมันหอยที่ตลอบบอวลไปทั่วหรือเคล้ากับกลิ่นของน้ำมันหอมระเหยและของอาหารที่ปรุงบนท้องถนน หรืออาจจะได้กลิ่นฉุนของทอง ชาด และกำยาน”³⁵ (*Guide Évasion Thaïlande*, หน้า 84 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

อัตลักษณ์ของชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานครที่อยู่ไม่ไกลจากพระบรมมหาราชวังนัก ดูจะเป็นภาพของความแตกต่างแบบคู่ตรงกันข้าม (Binary opposition) คือ พระบรมมหาราชวังสำหรับพระราชวงศ์ / ย่านที่พักอาศัยของชาวจีนทั่วไปที่เป็นที่พักอาศัยของพลุชนชาวจีนที่อพยพมาอยู่เมืองไทยและได้สร้างชุมชนมาตั้งแต่เมื่อก่อตั้งกรุงเทพมหานคร หรือ ความเป็นไทยแท้ / ความเป็นต่างชาติ (จีน) คำศัพท์แต่ละคู่ล้วนมีลักษณะเป็นคู่ของ “ความขัดแย้งแบบไม่เข้าพวกกัน”³⁶ (Gardes-Tamine, 1998 : 127) แม้ย่านอื่นในกรุงเทพมหานครจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ย่านชุมชนชาวจีนนี้ก็กลับ

³³ « Le quartier chinois, qui s'étend au sud du grand palais, est délimité d'une part la Chao Phraya et, d'autre part, par Charoen Krung Road. Les visiteurs étrangers s'y rendent rarement, alors que c'est l'une des enclaves culturelles les plus fascinantes de Bangkok. Cachés derrière les grandes artères désormais uniformisées par la modernisation, se dressent des temples aux décorations multicolores qui abritent d'antiques pharmacies aux étagères surchargées de remèdes traditionnels, des bijouteries offrant chaînes et colliers en or et d'étroites ruelles envahies par toutes sortes de marchands ambulants ».

³⁴ « Contrairement aux autres quartiers chinois du monde, celui-ci est resté résolument populaire. Peu de choses ont changé depuis et on eut toujours entendre différents dialectes chinois, acheter des remèdes à base de plantes ou goûter des plats chinois qu'on ne trouve qu'ici ».

³⁵ « L'incontournable quartier chinois de Bangkok demeure, au bout de compte, celui qui change le moins vite. (...) c'est une ambiance que l'on vient chercher ici, happé par les effluves mêlés du goudron, des vapeurs d'essence et des cuisines de rue, étourdi par la profusion d'or, de rouge et d'encens ».

³⁶ J. Gardes-Tamine แบ่งคำที่มีความหมายตรงกันข้ามไว้ 4 ประเภท คือ คำที่ตรงกันข้ามกัน (Termes contraires), คำตรงกันข้ามกันคนละขั้วโดยมีตัวกลางคั่น (Termes d'oppositions polaires), คำที่ความหมายขัดแย้งแบบไม่เข้าพวกกัน (Termes incompatibles) และคำที่ตรงกันข้ามแบบซึ่งกันและกัน (Termes réciproques)

“เปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อย” (Peu de choses ont changé) หรือ “เปลี่ยนแปลงช้าที่สุด” (change le moins vite) และยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นต่างถิ่นเอาไว้ให้เป็นอย่างดี ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนก็มองว่าชุมชนชาวจีนนี้มี “ความเป็นอื่น” แตกต่างจากความเป็นไทยประเพณี ไม่ว่าจะเป็น ร้านขายยาแผนโบราณ (d'antiques pharmacies aux étagères surchargées de remèdes traditionnels) และร้านขายทองจำนวนมาก (des bijouteries offrant chaînes et colliers en or) หรือแม้แต่ร้านหาบเร่แผงลอยของพ่อค้าแม่ค้าที่ขายสินค้าทุกชนิด (toutes sortes de marchands ambulants)

ย่านที่พบความหลากหลายของวัฒนธรรมอีกย่านที่น่าสนใจ ก็คือ ย่านแยกราชประสงค์ที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* เรียกว่า “สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เอราวัน” (Le sanctuaire Erawan) “สถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ขึงไขว้ไปด้วยผู้คน ตั้งอยู่ตรงสี่แยกที่ผู้คนพลุกพล่านมากที่สุดแห่งหนึ่งของเมือง ช้างหน้าโรงแรมแกรนด์ ไฮแอท เอราวัน เป็นสถานที่พิเศษที่อุทิศให้กับความลึกลับและเป็นสิริมงคลของดวงวิญญาณและเทพเจ้าฮินดู”³⁷ (หน้า 96 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) ที่ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นพหุวัฒนธรรมระหว่างประเพณีของศาสนาฮินดูที่ศรัทธาในเทพเจ้ากับกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา คุณลักษณะดังกล่าว แม้มีความเป็นพันทาง (hybrid) แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมที่แม้จะยังมีผู้คนในกรุงเทพมหานครสามารถอยู่ร่วมกันได้ดังที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Guide Évasion Thaïlande* ได้บรรยายภาพของกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บริเวณโรงแรมเอราวันไว้ว่า

“สถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ คือ โรงละครของกิจกรรมของความศรัทธาอย่างแรงกล้า บนทางเท้า ผู้ที่นับถือจะซื้อดอกไม้ ธูป และข้าวไม้แกะสลักเป็นรูปช้าง (ซึ่งก็จะหมายถึงเอราวัน พาหนะของพระอินทร์) เพื่อการบูชา”³⁸ (*Guide Évasion Thaïlande*, หน้า 94 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) พร้อมกับการแนะนำผู้อ่านให้ได้มาชม “การรำเพื่อความสงบและความปลอดภัย” (une danse pour la sérénité)

“ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คุณจะได้เห็นผู้ที่นับถือว่าจ้างนางรำ ซึ่งจะรำถวายแด่องค์เทพและขอพรแทนผู้บริจาคทรัพย์ นางรำจะแต่งหน้าอย่างงดงาม ประดับด้วยทองและเพชรเม็ดเล็ก ๆ นางรำเหล่านี้ไม่ได้มาเพื่อทำให้นักท่องเที่ยวพอใจ แต่เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นไปจากความทุกข์ทรมาน ดังนั้น หล่อนจึงรำตามการร้องขอ”³⁹ (*Guide Évasion Thaïlande*, หน้า 95 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

การกล่าวถึง “สถานที่ศักดิ์สิทธิ์” แห่งนี้ว่าเป็น “โรงละคร” (le théâtre) โดยใช้โวหารอุปลักษณ์หรือการใช้โวหารข้ามรูป⁴⁰ (Métaphore) โวหารที่ใช้คำที่ “นำเสนอความคิดภายใต้สัญลักษณ์ของความคิดอื่นที่กระทบใจหรือเป็นที่รู้จักมากกว่า”⁴¹ (Fontanier, 1977 : 99) หมายถึงคำทั้ง 2 คำ ก็คือ ตัวเปรียบ (โรงละคร) และตัวถูกเปรียบ (สถานที่ศักดิ์สิทธิ์) ที่ “ไม่ได้มีอรรถลักษณะใด ๆ ร่วมกัน แต่ละตัวจะมีความหมายของตนเอง”⁴² (Bacry, 1992 : 86-87) ซึ่งการเปรียบด้วยโวหารอุปลักษณ์นี้จะเป็นการแทนที่ระหว่างตัวเปรียบและตัวถูกเปรียบโดยอาศัยความคล้ายหรือการอุปมาอุปมัย ซึ่งทั้งหมดนั้นแสดงให้เห็นถึงภาพของการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อาจดูแปลกตา (exotic) และดูไม่จะเป็นความศักดิ์สิทธิ์ไปได้ เพราะราวกับว่าทั้งหมดนั้น คือ ลานแสดงของตัวละคร (คนที่มากราบไหว้และนางรำที่รับจ้างรำตามการร้องขอ)

³⁷ « Ce petit sanctuaire très fréquent, situé à l'un des carrefours les plus animés de la ville, juste devant l'hôtel Erawan Grand Hyatt, est un lieu extraordinaire dédié mystérieuses et omniprésentes des esprits animistes et des divinités hindoues ».

³⁸ « Le sanctuaire est le théâtre d'une activité pieuse intense. Sur le trottoir, les fidèles achètent des fleurs, de l'encens et des éléphants en bois (référence à Erawan, monture du dieu Indra) pour faire leur dévotion ».

³⁹ « Dans le sanctuaire, vous verrez les fidèles rémunérer des danseuses. Elles dansent pour le dieu et intercèdent en faveur du donateur. Savamment maquillées, éblouissantes d'or et de paillettes, ces gracieuses créatures ne sont pas là pour le plaisir des touristes, mais pour aider les humains à surmonter leur tourments. Aussi, elles dansent à la demande ».

⁴⁰ อรรถ บุนนิกี้ แบ่งรูปเรียงของภาษาหรือ Trope ออกเป็น 3 ประเภท คือ ภาษาแบบข้ามรูป (Metaphore) ภาษาแบบเคียงรูป (Metonymy) ภาษาแบบลดรูป-เพิ่มรูป (Synecdoche) และภาษาแบบบิดรูป (Irony) (2551 : 223-230)

⁴¹ « (...) présenter une idée sous le signe d'une autre idée plus frappante ou plus connue »

⁴² « (...) n'appartiennent pas au même champ sémantique, qui donc s'excluent sémantiquement l'un l'autre (...) »

นอกจากนั้น บริเวณท้องสนามหลวงที่เคยใช้ประกอบพระราชพิธีสำคัญเองก็ยังมีความเป็นพื้นที่ทางแสดงถึงความหลากหลายในเรื่องพื้นที่ เพราะ “บริเวณรอบ ๆ ท้องสนามหลวง ยอดของเจดีย์และหลังคาโบสถ์ของวัดจำนวนมากและพระราชวังที่สร้างแบบสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ ลานกว้างของสนามหลวงยังคงเป็นสถานที่ที่เป็นที่นิยมและมีนัยทางสัญลักษณ์บางประการ ได้แก่ การเดินขบวนประท้วงทางการเมือง หรือการปิกนิกในวันอาทิตย์”⁴³ (*Guide Évasion Thaïlande*, หน้า 68-69 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

จากตัวอย่างข้างต้น ภาพแทนของกรุงเทพมหานครที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากคำศัพท์ที่แสดงคู่ตรงข้าม (Binary opposition) อีกเช่นกัน คือ คำคุณศัพท์ พลุกพล่าน (animé) / ลึกลับ (mystérieuse) และคำนาม วัด (temples) และวัง (palais) / การประท้วง (manifestations) และการปิกนิก (pique-nique) คำศัพท์แต่ละคู่ล้วนมีลักษณะเป็นคู่ของ “ความขัดแย้งกันภายในบริบท”⁴⁴ (Fromilhague, 2007 : 49-50) เช่น สนามหลวงซึ่งแต่เดิมคือสถานที่สำหรับความศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับวัดและวังและพระราชพิธีสำคัญที่แสดงความเป็นไทยแท้ หากแต่ก็ยังเป็นสถานที่ที่แสดงออกทางการเมืองหรือการพักผ่อนหย่อนใจของคนกรุงเทพฯ ด้วยอีกเช่นกัน

นอกจากนั้น ภาพปฏิทรรศน์ในกรุงเทพมหานครอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมก็คือ ย่านฝั่งธนบุรี ดังที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Guide Évasion Thaïlande* ได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้อ่านได้รู้จักว่า

“ความประหลาดใจอันจะนำมาซึ่งความสุข : กรุงเทพมหานครอันยิ่งใหญ่ เมืองคู่แฝดกับกรุงธนบุรีที่ยังคงตั้งอยู่ริมน้ำ พร้อมกับเกาะเล็กเกาะน้อยตามธรรมชาติที่ซึ่งมีทั้งดอกชบา ดอกกล้วยไม้ และแม่แต้ข้าว ธนบุรีที่อดีตคือเมืองหลวงก่อนที่จะมีการสถาปนากรุงเทพมหานครขึ้นในปี พ.ศ. 2325 ยังคงเก็บรักษาส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เอาไว้ เป็นที่ตั้งของวัดอรุณและพิพิธภัณฑสถานเรือพระราชพิธี”⁴⁵ (หน้า 98 [สำนวนแปลผู้วิจัย])

ส่วนการเยี่ยมชมย่านฝั่งธนบุรีนั้น หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* แนะนำไว้ว่า “วิธีที่ดีที่สุดในการเยี่ยมชมธนบุรีก็คือการเดินทางทางแม่น้ำ อย่างเช่น บนเรือยนต์รับจ้าง จากนั้นก็เดินเท้าต่อไปตามทางที่เลียวลดคดเคี้ยว อาจจะเช่าเรือหางยาวที่จอดอยู่ตามท่าเรือของฝั่งกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม มีคนขับเรือน้อยมากที่จะพูดภาษาอังกฤษเพื่อบริการนักท่องเที่ยวได้”⁴⁶ (หน้า 109 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) แสดงถึงความแตกต่างของเมืองหลวงแห่งนี้ที่กระตุ่นหรือดึงดูดคนเดินทางที่ปรารถนาจะได้เห็นภาพของกรุงเทพมหานครแห่งนี้เมื่อในอดีตที่ต้องสัญจรโดยเรือและพูดแต่ภาษาของตนเอง

นอกจากนั้น ภาพลักษณ์ของกรุงเทพมหานครที่ความเป็นพหุวัฒนธรรมมาหลอมรวมกัน ดังที่หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยว *Lonely Planet Thaïlande* นำเสนอไว้ว่า “เงินเดือนของคนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จะสูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในส่วนอื่นของประเทศ”⁴⁷ (หน้า 56 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมชาวจนถึงได้ละทิ้งจากท้องถิ่นและทุ่งนาของตนเอง แล้ว “กลายมาเป็นพนักงานขับรถแท็กซี่ที่กรุงเทพฯ หรือเป็นกรรมกรตามสถานที่ก่อสร้าง”⁴⁸ (หน้า 56 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) หรือ

⁴³ « Autour de Sanam Louang s'élèvent les flèches dorées et les toits ouvragés des temples et des palais qui ont consacré le style architectural Rattanakosin. Cette vaste esplanade reste un lieu populaire emblématique (grandes manifestations politiques, ou pique-nique du dimanche) ».

⁴⁴ C. Fromilhague จัดรวมคำที่มีความหมายตรงกันข้าม (Antonymie) ไว้กับโวหาร “ปฏิทรรศน์” (Antithèse) และแบ่งโวหารนี้ออกเป็น 3 ประเภท คือ คำที่มีความหมายตรงกันข้ามอย่างแท้จริง (Véritables antonymes) คำที่มีความหมายตรงกันข้ามแบบคลุมสมบัตินำเข้าพวกกัน (Antonymes impropres) และคำที่มีความหมายขัดแย้งกันภายในบริบท (Antonymes purement contextuels)

⁴⁵ « Heureuse surprise : le grand Bangkok, grâce à sa ville jumelle Thonburi, reste une ville lacustre, avec des îlots de pleine campagne où poussent les hibiscus, les orchidées et même le riz... Thonburi, qui fut capitale avant d'être détrônée par Bangkok en 1782, a conservé sa part d'histoire, avec le temple de l'Aube et le musée des Barges royales ».

⁴⁶ « Le meilleur moyen d'explorer Thonburi consiste à se déplacer par le fleuve, à bord d'un bateau-taxi à moteur par exemple, puis à pied à travers le dédale des sentiers. On peut aussi louer des bateaux à queue longue (longtail boats) à la plupart des embarcadères situés du côté de Bangkok. Cependant, peu de pilotes parlent suffisamment bien l'anglais pour servir de guides ».

⁴⁷ « Les revenus des habitants de Bangkok sont nettement supérieurs à ceux du reste du pays ».

⁴⁸ « (...) se font chauffeurs de taxi à Bangkok ou rejoignent un chantier de construction ».

แม้แต่มาเป็นแม่ครัวหรือคนทำอาหารพื้นเมืองให้กับคนกรุงเทพมหานครที่จะได้ “ลิ้มรสอาหารเหนือที่ปรุงโดยหญิงชาวบ้านชาวอีสานที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรุงเทพฯ ที่ซึ่งเมื่อ 20 ปีที่แล้ว คนกรุงเทพฯ เองยังไม่รู้จักอาหารเหล่านี้”⁴⁹ (หน้า 56-57 [สำนวนแปลผู้วิจัย]) ภาพแทนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นอเนกภาพ (Multiplicity) ของกรุงเทพมหานครที่หลอมรวมผู้คนทุกชนชั้นและหลากถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม หากมองอีกมุมหนึ่ง แม้กรุงเทพมหานครจะแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นพหุวัฒนธรรมที่เปิดรับผู้คนหลากหลายระดับชั้น แต่ก็ยังแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมไว้ด้วยเช่นกัน ที่ซึ่งคนแปลกถิ่นเช่นคนต่างจังหวัดจะต้องมีอาชีพรับจ้างและกลายเป็นชนชั้นล่างของสังคมกรุงเทพฯ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

หนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่ม ได้แก่ *Lonely Planet Thaïlande*, *National Geographic Les Guides de voyage Thaïlande* และ *Guide Évasion Thaïlande* มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อเชื้อเชิญนักเดินทางชาวฝรั่งเศส (หรือนักเดินทางจากประชาคมผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศส) ให้มาท่องเที่ยวประเทศไทย ด้วยการนำเสนอภาพของประเทศไทยทั้งในรูปแบบวาทกรรมพรรณนาโวหารพร้อมกับวาทกรรมเชิงวิพากษ์และวาทกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อให้เห็นภาพ “กรุงเทพมหานคร” ในหลากหลายแง่มุม ผลการวิจัยพบว่า การประกอบสร้างความหมายให้กับเมืองหลวงของประเทศไทยทั้งใน 3 ลักษณะ ได้แก่ “กรุงเทพมหานคร : ศูนย์กลางของไทยประเพณี” “กรุงเทพมหานคร : เมืองแห่งความศิวิไลซ์” และ “กรุงเทพมหานคร : เมืองแห่งการผสมผสาน” ก็เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้อ่านมาท่องเที่ยวประเทศไทย ดังนั้น ผู้เขียนในฐานะนักเดินทางที่มีประสบการณ์จึงต้องประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกรุงเทพมหานครให้กลายเป็นเมืองที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจ น่าหลงใหล ทั้งในแง่ของความวิจิตรบรรจงจากความงดงามของวัดและพระราชวังหรือประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ หรือเป็นเมืองน่าท่องเที่ยวด้วยความเจริญพร้อมที่จะบริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และเป็นเมืองที่แปลกตา ชวนค้นหาและได้มาสัมผัส แม้บางครั้งอาจแสดงให้เห็นถึงความอิทธิพลอิทธิพล (grotesque) ในสายตาของตะวันตก แต่ก็แสดงถึงสำเนียงเอ็กโซติก (Exotism) ในความเป็นตะวันออก (Orientalism) ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งการประกอบสร้างอัตลักษณ์นี้เกิดจากการมองของชาวตะวันตกที่มองประเทศไทยแฝงไว้ด้วยมายาคติ “ความเป็นอื่น” (Otherness) โดยอาศัยรูปแบบการใช้ภาษาที่ถูกกำหนดโดยเจตนามากกว่าความจริง โดยมีได้ปิดบังอำพรางสิ่งใดเพียงแต่ทำให้มันเปลี่ยนรูปและกลายเป็นเรื่องธรรมชาติ (ไซยรัตน์, 2551 : 128 และนพพร, 2551 : 4) ดังนั้น อัตลักษณ์ของกรุงเทพมหานครที่ปรากฏอยู่ในหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยนี้จึงเป็นสิ่งประกอบสร้างขึ้นทางวัฒนธรรมเพื่อเชื้อเชิญผู้อ่านให้เข้ามาเยือนดินแดนอันน่าพิศวงแห่งนี้

อย่างไรก็ตาม วาทกรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของ “กรุงเทพมหานคร” ในหนังสือคู่มือท่องเที่ยวประเทศไทยทั้ง 3 เล่มนี้ แม้จะเกิดจากการประกอบสร้างความหมายจากผู้เขียนที่กลายเป็นองค์ความรู้ที่ส่งไปยังผู้รับสาร แต่อัตลักษณ์ดังกล่าวก็เกิดจากข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ที่คนกรุงเทพมหานครพยายามประกอบสร้างความหมายให้กับตนเองด้วยเช่นกัน ด้วยสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป กรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางของไทยประเพณีจึงค่อย ๆ กลายเป็นเมืองแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural heterogeneity) ไปในที่สุด

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีและแนวคิดทั้งทางภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ในการศึกษาวาทกรรมของหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวทั้ง 3 เล่มนี้ นับว่าเป็นการเปิดโลกทัศน์และมุมมองทางการศึกษาวาทกรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ด้วยนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงกลวิธีการประกอบสร้างความหมายของผู้เขียนที่แสดงถึงมุมมองหรือทัศนคติที่ผู้เขียนมีต่อสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้น ยังทำให้ตระหนักถึงองค์ความรู้และความจริงบางประการผ่านวาทกรรมของอำนาจ และหากได้มีการศึกษาเปรียบเทียบอัตลักษณ์ของคนไทยในส่วนอื่นของประเทศ หรือในแง่มุมอื่น ก็จะทำให้เห็นกระบวนการทัศน์ที่ตะวันตกมอง

⁴⁹ « (...) déjeuner des spécialités du nord du pays cuisinées par une ménagère d'Isan installée à Bangkok, où ces mets étaient encore inconnus il y a 20 ans ».

ตะวันออกอย่างประเทศไทยได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งอาจทำให้ทราบถึงกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของคนไทยให้กับตนเองเพื่อให้คนอื่นมองในแบบที่แตกต่างออกไปจากเดิมอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “สามัญทัศน์และอัตลักษณ์ของ “ความเป็นไทย” ในวาทกรรมของหนังสือคู่มือแนะนำเที่ยวประเทศไทยภาษาฝรั่งเศส : มโนทัศน์แห่งความจริงหรือมายาคติ (Stereotypes and Identity of « Thainess » in French Guidebooks discourse : reality or myth) โดยได้รับทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยี (ศสวท.) คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ประจำปีงบประมาณ 2554 และเริ่มดำเนินการเมื่อปลายปี 2555 อนึ่ง ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของผู้รับทุนศูนย์ส่งเสริมการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยี (ศสวท.) คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2551). **ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). **วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). **การปฏิวัติศาสตร์ของโซซัวร์ เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสต์**. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- นพพร ประชากุล. (2551). **คำนำเสนอบทแปล**. ใน มายาคติ สรรนิพนธ์จาก Mythologies ของ Roland Barthes (พิมพ์ครั้งที่ 3) แปลโดย วรณพิมล อังคศิริสรรพ, 1-18. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.
- ประชา สุวีรานนท์. (2554). **อัตลักษณ์ไทย : จากไทยสู่ไทยๆ**. กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดีวกัน.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). **Pierre Bourdieu แนวความคิดฮาบิทัสของปีแอร์ บูร์ดิเยอกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- Bacry, P. (1992). **Les figures de style**. Paris: Belin.
- Charaudeau, P. (1992). **Grammaire du sens et de l'expression**. Paris: Hachette.
- Fontanier, P. (1977). **Les figures du discours**. Paris: Champs Classiques.
- Foucault, M. (1969). **Archéologie du savoir**. Paris: Gallimard.
- Fromilhague, C. (2007). **Les figures de style**. Paris: Armand Colin.
- Gardes-Tamine, J. (1998). **La grammaire : Phonologie, morphologie, lexicologie**. Paris: Armand Colin.
- Hall, S. (1997). **Representation: cultural representations and signifying practices**. London: SAGE Publications.
- Herschberg Pierrot, A. (1993). **Stylistique de la prose**. Paris: Belin.
- Kerbrat-Orrechioni, C. (2002). **L'énonciation. De la subjectivité dans le langage** (4e édition). Paris : Armand Colin.
- Kerbrat-Orechioni, C. (2004). **Suivez le guide ! Les modalités de l'invitation au voyage dans les guides touristiques : l'exemple de l'« île d'Aphrodite »**. La communication touristique.

เอกสารอ้างอิง

- Approches discursives de l'identité et de l'altérité**, 133-150. Paris: L'Harmattan.
- Lévy, B. (2004). Voyage et Tourisme. Malentendus et lieux communs. **Le Globe Revue genevoise de géographie**, 144, 123-136.
- Mandarin, J.-M. (1990). Le lexique mis à nu par ses célibataires – Stéréotype et théorie du lexique, in Charaud et Mazière, eds. La définition. 284-291. Acte du Colloque “la Définition” organisé par le CELEX (Centre d'Études du Lexique) de l'Université Paris-Nord, 284-291. 18 et 19 novembre 1988. Paris.
- Revel, J. (2009). **Le vocabulaire de Foucault**. Paris: Ellipses.
- Robrieux, J.-J. (2005). **Rhétorique et argumentation**. Paris: Armand Colin.

แนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน
เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่นานาชาติ
Identity Development of Tourism in the Southern Provinces Andaman Coast
Connects to International Tourism

อาจารย์ฟ้าพิไล ทวีสินโสภา

อาจารย์กิตติศักดิ์ ทวีสินโสภา

วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

วิทยาเขตตรัง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ร่วมและแนวทางการพัฒนารูปแบบอัตลักษณ์ใหม่ทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งอันดามัน จากนั้นนำไปวิเคราะห์หาศักยภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไปโดยใช้การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามนักท่องเที่ยวอิสระ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับกลุ่มทัวร์ และใช้วิธีการสัมภาษณ์สถานประกอบการด้านการท่องเที่ยว ทำการสนทนากลุ่มกับบุคลากรในองค์กรท้องถิ่น จากนั้นนำข้อมูลจากแบบสอบถามไปวิเคราะห์ร้อยละ ส่วนแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์จุดเด่น โอกาส พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดฝั่งอันดามัน

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ อัตลักษณ์ร่วมทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มนิยมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ มากที่สุด โดยใช้เวลาในการท่องเที่ยวเป็นจำนวน 3 วัน โดยประทับใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ตมากที่สุด ด้านแรงจูงใจในการตัดสินใจมาเที่ยว คือ ความสวยงามของธรรมชาติและความปลอดภัยเป็นอันดับแรก

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวตามเส้นทางชายฝั่งอันดามันพบว่านักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่ม นิยมซื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวแบบผสมผสาน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 36 และน้อยที่สุดคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 8 จากผลการวิจัยสามารถนำความประทับใจของนักท่องเที่ยวมาวิเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มสถานประกอบการและประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์บุคลากรในองค์กรท้องถิ่น เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีอัตลักษณ์ร่วมกันได้

คำสำคัญ: การพัฒนา อัตลักษณ์ การท่องเที่ยว

Abstracts

This research was aimed to study the identities and development model for new tourism identity of the southern coast. Using data collected by questionnaires independent travelers. Tourists traveling with a tour group and how to interview for the establishment of tourism, to focus groups with staff in local organizations. The data were analyzed by percentage, to in-depth interviews and

focus groups. The analysis highlights the opportunities and suggestions for tourism development of the province, along the Andaman coast.

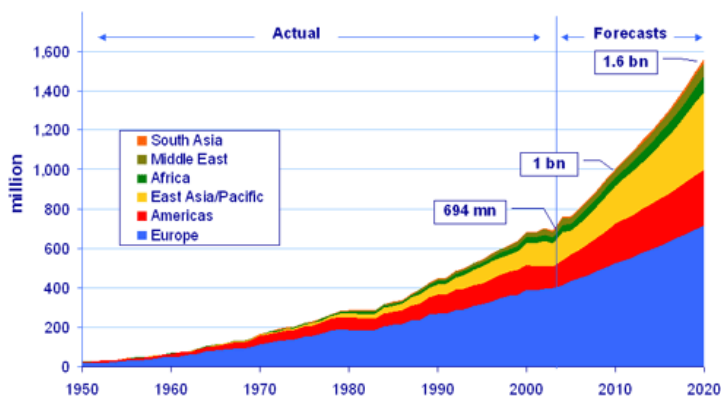
The findings were as follows: Tourism identities of the two popular tourist destinations of the most naturally take on a three-day tour with an impressive natural and cultural tourism in Phuket the most. The motive for the decision to travel is the beauty of nature and safety first.

Based on interviews with tour operators useful information to prepare a tourist route along the Andaman Coast found that both groups of tourists to buy popular tourist attraction of the most hybrid accounted for 56 percent, followed by the source, nature tourism accounted for 36 percent and minimal, cultural tourism 8 per cent of the findings can be analyzed with the impression of tourists to the group, the establishment and evaluation of strengths. The weakness of the attraction of interviewing local people in the organization. To determine the travel patterns to suit the tour of the provinces along the Andaman coast tour to promote a common identity.

Keywords: Development, Identity, Tourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่หลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บริเวณชายฝั่งอันดามัน ซึ่งประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมากมาย ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา ดังนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงมีกรอบนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของประเทศมากขึ้นเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนตามพันธกิจของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 (อ้างอิง แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 หน้า 26) ทางด้านสถานการณ์การท่องเที่ยว องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) อ้างถึงใน World Tourism Organization : (UNWTO) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน ภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม คือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก และกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีผู้นิยมเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักท่องเที่ยวเป็น 1 ใน 3 ของนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ดังแผนภูมิ

ภาพที่ 1 ประมาณการจำนวนนักท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2563

ที่มา: องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO)

จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ได้กล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นถึงปีละ 9 ล้านคน รวมถึงรายได้การท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวใน อัตราร้อยละ 11.90 จึงทำให้ตลาดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องพัฒนาควบคู่กันไปพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวและจากการที่ไทยมาเลเซีย อินโดนีเซีย ได้ร่วมกันจัดทำแผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle : IMT-GT) ในการจัดทำแผนดังกล่าวนี้ไทยถูกจัดเป็น Lead Country ในด้านการท่องเที่ยว เป็นผลให้ประเทศไทยจะต้องเตรียมความพร้อมทางด้านท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นและในปีพ.ศ. 2558 ประเทศไทยจะต้องเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงทำให้ประเทศไทยจะต้องเร่งรีบในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านกฎระเบียบ ด้านระบบการขนส่ง ด้านศักยภาพของประชากรและด้านการท่องเที่ยว

จากแผนการดังกล่าวทำให้กลุ่มจังหวัดชายฝั่งอันดามันมีแนวโน้มในการพัฒนาการท่องเที่ยวในแถบนี้ให้เจริญก้าวหน้าเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น และเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดชายฝั่งอันดามันเพื่อพัฒนารูปแบบอัตลักษณ์ที่กลุ่มจังหวัดชายฝั่งอันดามันทั้ง 5 จังหวัด ทั้งนี้เพื่อรองรับการเข้าสู่เศรษฐกิจอาเซียนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดชายฝั่งอันดามันในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ร่วมทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งอันดามัน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบอัตลักษณ์ใหม่ทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งอันดามัน

กรอบแนวคิด

แนวคิดด้านอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้นอัตลักษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิต (produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น(ฉลาดชาย รมิตานนท์,2550) ซึ่งสอดคล้องกับ(Stryke,1968)และ(Burke, 2000) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ นั้นเป็นหน่วยเล็กๆ ในการศึกษาทางสังคมวิทยา ซึ่งเชื่อมโยงเรื่องของทัศนคติที่มีต่อตัวตน หรือเอกลักษณ์ เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบทบาทหน้าที่ และพฤติกรรมอันเกิดจากบทบาทของบุคคล

ประเภทของอัตลักษณ์ มี 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์บุคคล (Personnel Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) (อภิญา เพ็ญฟูสกุล ,2546. อ้างถึง แคทริน วูดเวอร์ต ,1997) อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเป็นชุมชน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นๆ(อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์,2544)

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมากขึ้น ประกอบกับลักษณะของอัตลักษณ์ในพื้นที่ที่มีอยู่เดิมและความต้องการของนักท่องเที่ยวจึงกำหนดให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวร่วมกันได้ ทั้งนี้ยังสามารถรักษาไว้ได้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน และการกำหนดอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่จากความต้องการของนักท่องเที่ยว

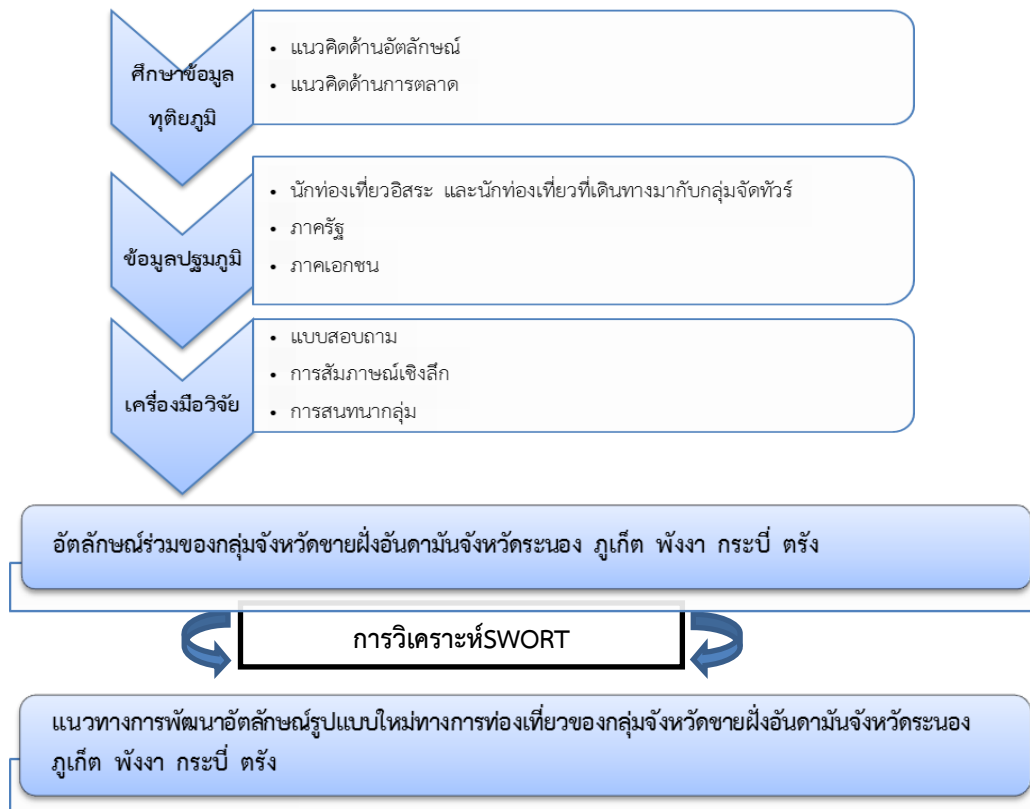
อัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว จึงเป็นการศึกษาความต้องการท่องเที่ยวที่เกิดจากพฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดชายฝั่งอันดามัน จังหวัดระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ และตรัง และข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่างๆ รวมถึงการศึกษาลักษณะพื้นที่ เพื่อศึกษาทั้งอัตลักษณ์ร่วมของนักท่องเที่ยวและศึกษาการพัฒนา รูปแบบอัตลักษณ์ใหม่ของกลุ่มจังหวัดชายฝั่งอันดามัน

แนวคิดด้านการตลาด

การตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวใช้ในการจัดอุปทานและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวลักษณะพิเศษของตลาดเพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นบริการที่ไม่มีตัวตนจับต้องไม่ได้ เช่น ความพอใจ ความสุขใจ ความตื่นเต้น การตัดสินใจซื้อและใช้อารมณ์มากกว่าสินค้าประเภทอื่น อุปสงค์ของการตลาดขึ้นลงตามฤดูกาล บริการของตลาดการท่องเที่ยวไม่สามารถเก็บไว้ใช้ได้ องค์ประกอบของสินค้าทางการท่องเที่ยวมีความเป็นอิสระต่อกัน การลอกเลียนแบบทำได้ง่าย

การตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง การพยายามดึงให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวโดยกระทำได้ 2 วิธี กล่าวคือ 1) การให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว 2) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การสื่อสารข้อมูลข่าวสารไปยังนักท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ฯลฯ (โสภารวรรณ, 2554)

ปัจจัยของการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) 3) การเข้าถึงได้ (Accessibility) การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และการตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market of Tourist) แต่องค์ประกอบย่อยๆที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง (อรนุช ศิลปภูมิพันธ์, 2547) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวจึงเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมในการเดินทางไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่ย่อมมีจุดหมายของการเดินทางไปท่องเที่ยวที่ต่างกัน

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ(Qualitative and Quantitative Research) การวิจัยนี้เป็นกระบวนการในการค้นหาความรู้การตรวจสอบหาความจริงมีเป้าหมายสำคัญ คือ การได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการหรือกระบวนการดำเนินงานที่มีระบบสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้มีหลักฐานประกอบที่นาเชื่อถือ (แวนดาว,2554) ทั้งที่เป็นหลักฐานทางทฤษฎีและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงในการวิจัย ในรูปแบบของข้อมูลที่ไดจากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลการวิเคราะห์การตีความ การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และการสรุปผลที่ได้จากข้อมูลหรือหลักฐานที่ปรากฏโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูล รวมทั้งสิ้น 5 จังหวัด ได้แก่ ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ และตรัง
2. แหล่งข้อมูลกำหนดเป็นข้อมูลทุติยภูมิ(Secondary Data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวแบบอิสระกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับกลุ่มจัดทัวร์ และบุคลากรภาครัฐและเอกชน

3. เครื่องมือและวิธีเก็บข้อมูล โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยแยกรายละเอียดการจัดเก็บข้อมูลตามประเภทแหล่งข้อมูลดังนี้

- 3.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวอิสระจำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง สํารวจโดยใช้วิธีสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับกลุ่มจัดทัวร์จำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง สํารวจโดยใช้วิธีการสุ่มแบบตามความประสงค์(Judgment Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามประเมินลักษณะร่วมทางด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน โดยกำหนดให้จังหวัดระนอง ภูเก็ต กระบี่ จังหวัดละ 100 ชุด ส่วนตรังและพังงา จังหวัดละ 50 ชุด

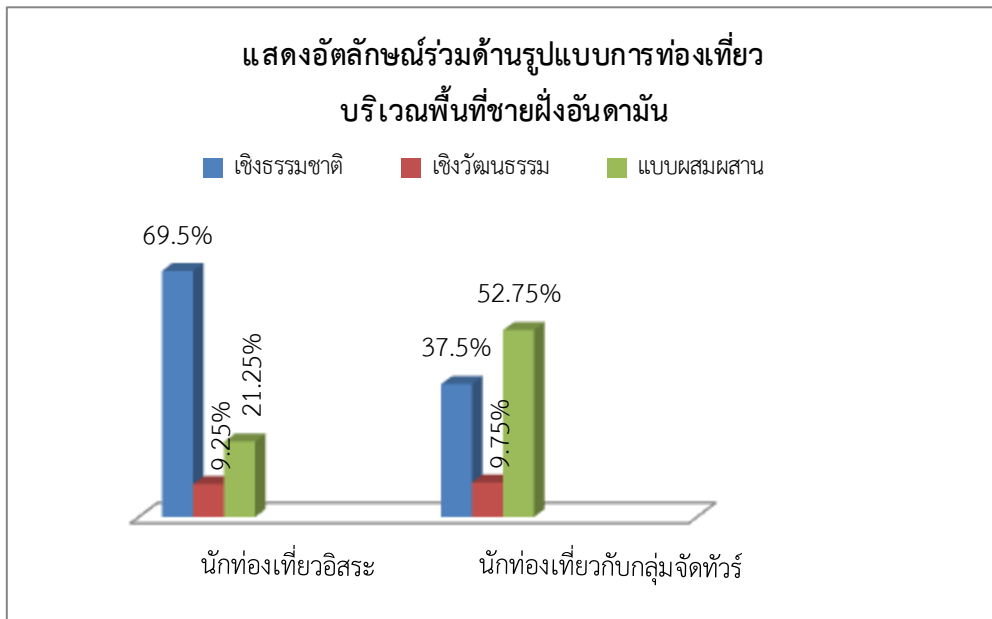
- 3.2 กลุ่มตัวอย่างบุคลากรภาคเอกชนกำหนดเป็นบริษัททัวร์ จำนวน 25 บริษัททัวร์ โดยแยกเป็นจังหวัดละ 5 บริษัท ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อศึกษาข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด

- 3.3 กลุ่มตัวอย่างจากบุคลากรภาครัฐกำหนดเป็นองค์กรในท้องถิ่น กำหนดจำนวน 50 คน โดยกำหนดจังหวัดละ 10 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงและเครื่องมือที่ใช้คือการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาSWOT ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้การวิเคราะห์และสรุปเนื้อหาสำคัญ ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามใช้คำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) ด้านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ใช้สำหรับวิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดฝั่งอันดามัน

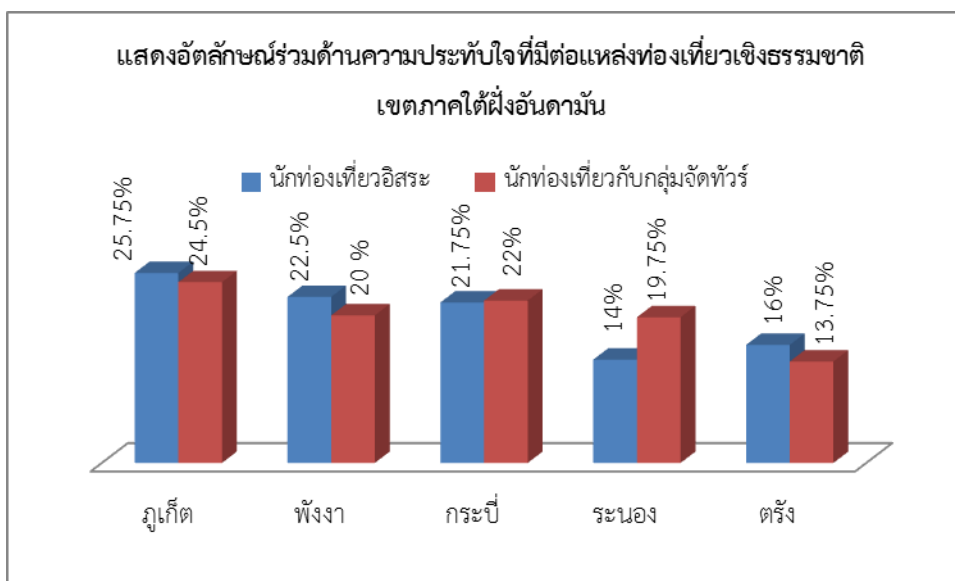
ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยจากการสำรวจนักท่องเที่ยวอิสระและนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวมากับกลุ่มจัดทัวร์พบว่า อัตลักษณ์ร่วมทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งอันดามัน กำหนดได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

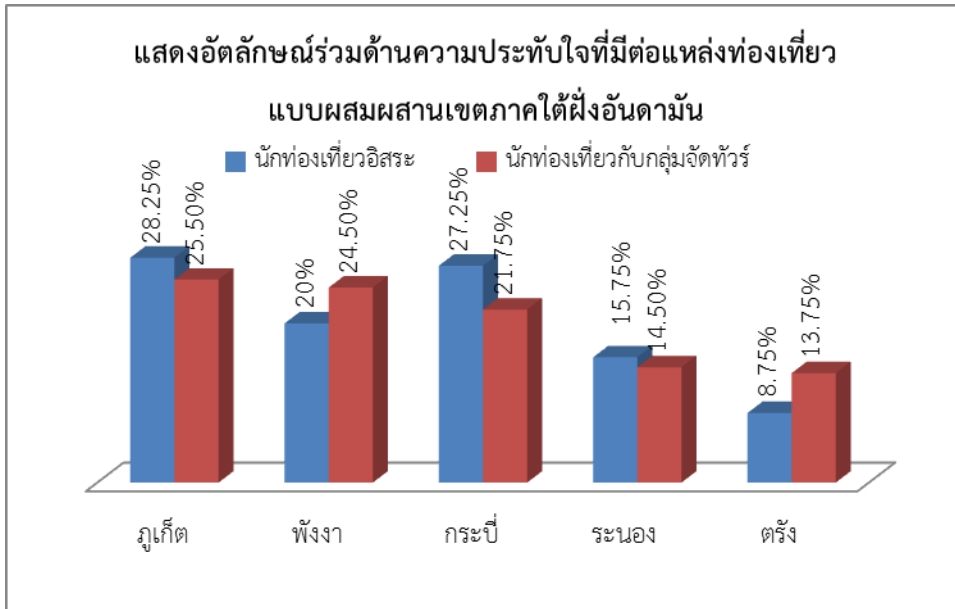
แผนภูมิที่ 1 แสดงอัตลักษณ์ร่วมด้านรูปแบบการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน

จากผลการสำรวจแบ่งสำรวจการพื้นที่โดยจำแนกตามกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นสองประเภทคือนักท่องเที่ยวอิสระ และนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ โดยผลการดำเนินการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันส่วนที่เป็นนักท่องเที่ยวอิสระนิยมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ มากถึงร้อยละ 69.5 ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มทัวร์นิยมการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน มากถึงร้อยละ 52.75 ดังแผนภูมิที่ 1 และเมื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและแบบผสมผสานตามกลุ่มจังหวัดจากผลการสำรวจพบว่า นักท่องเที่ยวอิสระ มีความประทับใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในเขตจังหวัดภูเก็ตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.75 รองลงมาคือ จังหวัดพังงา คิดเป็นร้อยละ 22.5 และน้อยที่สุดคือจังหวัดระนอง คิดเป็นร้อยละ 14 สำหรับนักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มจัดทัวร์พบว่า มีความประทับใจจังหวัดภูเก็ตสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 24.5 รองลงมาคือ จังหวัดกระบี่ คิดเป็นร้อยละ 22 และประทับใจน้อยที่สุดคือจังหวัดตรัง ร้อยละ 13.75 ดังแผนภูมิที่ 2

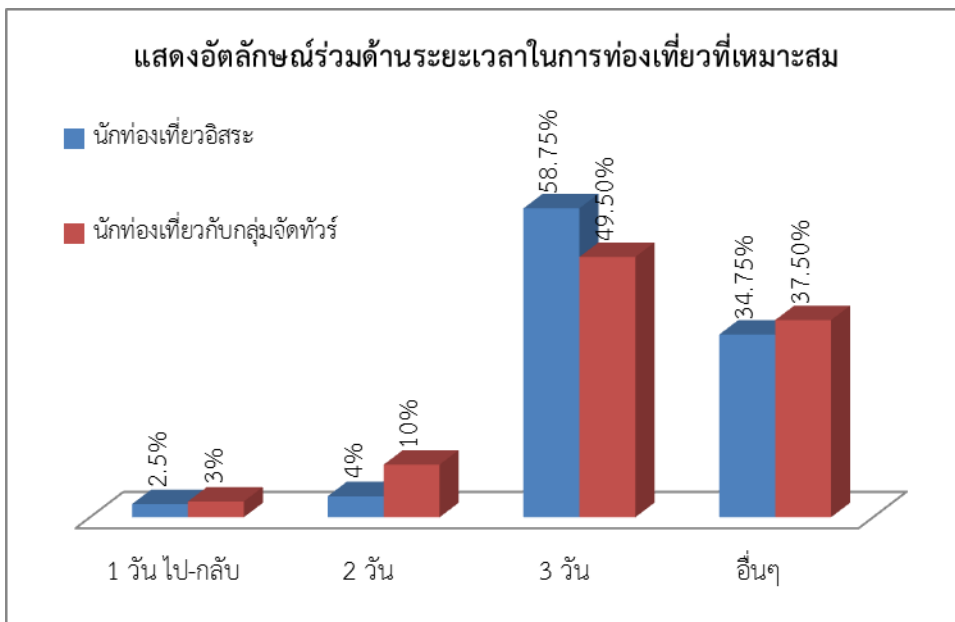

แผนภูมิที่ 2 แสดงอัตลักษณ์ร่วมด้านความประทับใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเขตภาคใต้ฝั่งอันดามัน

ด้านความประทับใจต่อแหล่งท่องเที่ยวแบบผสมผสาน พบว่านักท่องเที่ยวอิสระประทับใจแหล่งท่องเที่ยว ในเขตจังหวัดภูเก็ตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.25 รองลงมาคือจังหวัดกระบี่ คิดเป็นร้อยละ 27.25 และน้อยที่สุดคือ จังหวัดตรัง คิดเป็นร้อยละ 8.75 สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาในกลุ่มจัดทัวร์นั้นพบว่า มีความประทับใจต่อแหล่งท่องเที่ยว แบบผสมผสานในเขตจังหวัดภูเก็ตสูงสุดคือร้อยละ 25.50 รองลงมาคือจังหวัดพังงา คิดเป็นร้อยละ 24.50 ในขณะที่ จังหวัดระนองนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ประทับใจน้อยสุด คิดเป็นร้อยละ 14 ดังแผนภูมิที่ 3

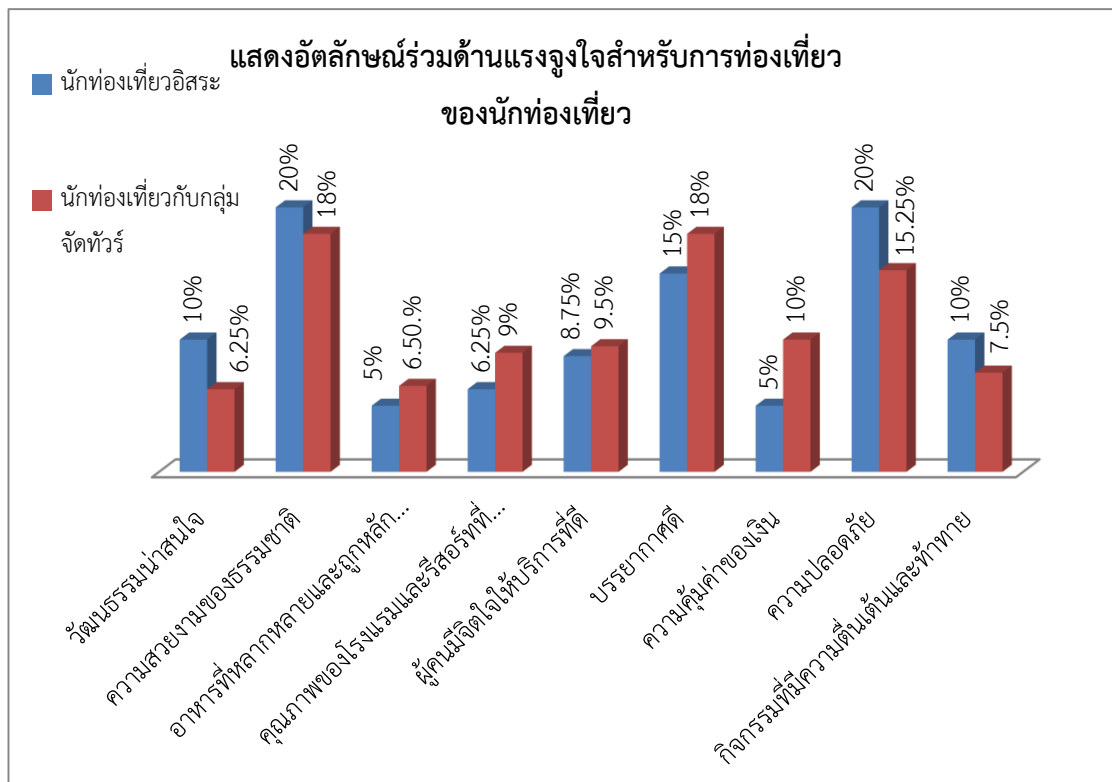
แผนภูมิที่ 3 แสดงอัตลักษณ์ร่วมด้านความประทับใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวแบบผสมผสานเขตภาคใต้ฝั่งอันดามัน

แผนภูมิที่ 4 แสดงอัตลักษณ์ร่วมด้านระยะเวลาในการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

จากแผนภูมิที่ 4 เมื่อกำหนดอัตลักษณ์ร่วมด้านระยะเวลาในการท่องเที่ยวที่เหมาะสม พบว่านักท่องเที่ยวอิสระ คิดว่าระยะเวลาที่เหมาะสมมากที่สุด สำหรับการท่องเที่ยว ควรใช้เวลา 3 วัน คิดเป็นร้อยละ 58.75 รองลงมาคือ

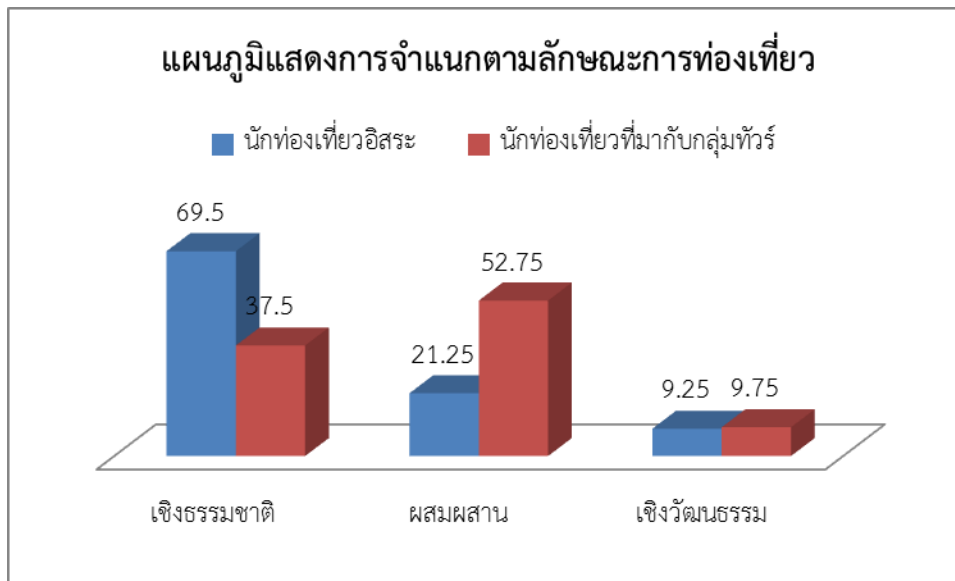
อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 34.75 และน้อยที่สุดคือ 1 วัน ไป-กลับ คิดเป็นร้อยละ 2.5 สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มากับกลุ่มจัดทัวร์นั้นพบว่า ระยะเวลาที่เหมาะสมมากที่สุด สำหรับการท่องเที่ยว ควรใช้เวลา 3 วัน เช่นเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 49.5 รองลงมาคืออื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 37.5 และน้อยที่สุดคือ 1 วัน ไป-กลับคิดเป็นร้อยละ 3 (ดังแผนภูมิที่ 4) และเมื่อสำรวจปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอันดามัน พบว่าแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวอิสระชอบการท่องเที่ยวเลือกมากที่สุดคือ ความสวยงามของธรรมชาติและความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 20 รองลงมาคือ บรรยากาศ คิดเป็นร้อยละ 15 และน้อยที่สุดคือ ความคุ้มค่าของเงินและอาหารที่หลากหลายและถูกหลักอนามัย คิดเป็นร้อยละ 5 เท่ากัน สำหรับนักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มจัดทัวร์พบว่า แรงจูงใจสำหรับการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ความสวยงามของธรรมชาติและบรรยากาศดี คิดเป็นร้อยละ 18 เท่ากัน รองลงมาคือความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 15.25 และน้อยที่สุดคือวัฒนธรรมที่น่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 6.25 แผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 แสดงอัตลักษณ์ร่วมด้านแรงจูงใจสำหรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบอัตลักษณ์ใหม่ทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งอันดามัน พบว่าด้านข้อมูลนักท่องเที่ยวจำแนกตามลักษณะการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวอิสระชอบท่องเที่ยวลักษณะเชิงธรรมชาติ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.5 รองลงมาคือ แบบผสมผสาน คิดเป็นร้อยละ 21.25 และน้อยที่สุดคือ เชิงวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 9.25 สำหรับนักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มจัดทัวร์นั้น พบว่า ชอบท่องเที่ยวแบบผสมผสานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.75 รองลงมาคือลักษณะเชิงธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 37.5 และน้อยที่สุดคือ เชิงวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 9.75 ดังแผนภูมิที่ 6

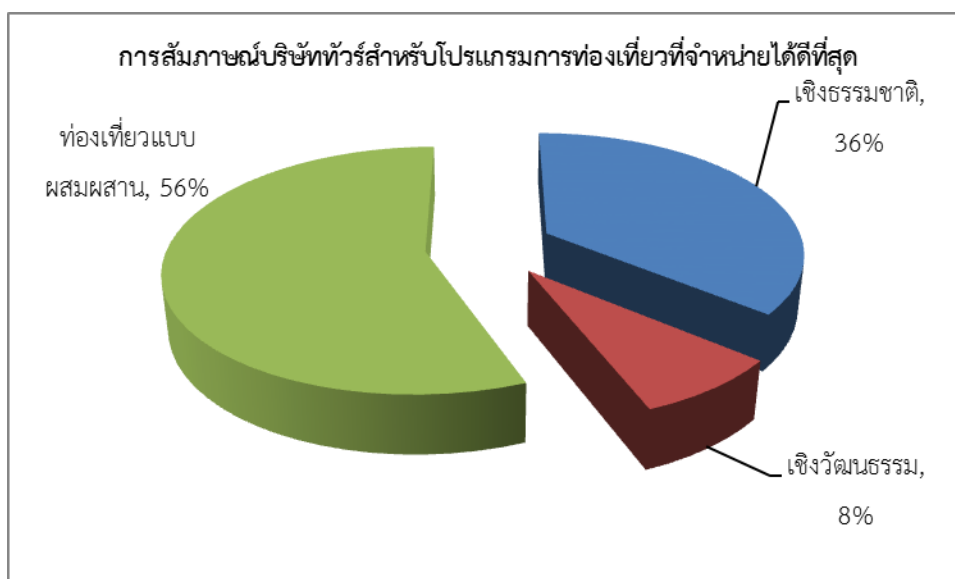

แผนภูมิที่ 6 แสดงการจำแนกนักท่องเที่ยวตามลักษณะการท่องเที่ยว

บทสรุปคือ กำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เป็นแบบผสมผสานการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายเข้าด้วยกัน เช่น การท่องเที่ยวเชิงผสมระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมเข้าด้วยกันโดยการเพิ่มระยะเวลาการเดินทางให้มากขึ้น หรือการผสมผสานการท่องเที่ยวระหว่างเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

ผลจากการสำรวจจากบริษัททัวร์ จำนวน 25 บริษัททัวร์ จังหวัดละ 5 บริษัท ข้อมูลทั่วไปของบริษัททัวร์ จากการสอบถามบริษัททัวร์เกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำเส้นทางทางการท่องเที่ยวตามเส้นทางชายฝั่งอันดามันพบว่านักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มจัดทัวร์และนักท่องเที่ยวอิสระ นิยมซื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวแบบผสมผสาน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 36 และน้อยที่สุดคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 8 ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะของโปรแกรมแหล่งท่องเที่ยวที่จำหน่ายได้ดี

ผลจากวิเคราะห์SWORT จากการกำหนดกลุ่มภาครัฐเพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อใช้สำหรับกำหนดแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์ได้ดียิ่งขึ้นนั้น พบว่าจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันคือความประทับใจแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ทะเล และเกาะ ด้านจุดอ่อนนั้นคือการไม่สามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาลเนื่องจากจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมักถูกเรียกว่า “ฝนแปดแดดสี่” นั่นคือ มีเพียงฤดูฝนและฤดูร้อน โดยฤดูฝนนั้นยาวนานถึงแปดเดือน ในขณะที่ฤดูร้อนนั้นมีเพียงสี่เดือนเท่านั้น

ด้านโอกาสต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นั้น พบว่าลักษณะแหล่งท่องเที่ยวทำท่ายและสร้างความตื่นเต้นได้ดีที่สุด โดยจะเห็นว่าจังหวัดระนองนั้นขึ้นชื่อเรื่องน้ำพุร้อน ด้านภูเก็ตินั้นคือความงามของหาดทรายฝั่งอันดามันจนได้รับการขนานนามว่าไม่มุกอันดามัน ส่วนจังหวัดกระบี่นั้นมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายด้านการผจญภัยโดยเฉพาะการปีนหน้าผา จังหวัดพังงามีความงามด้านวิถีชุมชนคนเล โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีภาพยนตร์ต่างชาติเข้ามาถ่ายทำคือ เขาตะปู ส่วนจังหวัดตรังนั้นเป็นแหล่งขึ้นชื่อด้านอาหารหากเปรียบเทียบกับห้องครัวใหญ่ในพื้นที่อันดามัน นักท่องเที่ยวก็ต้องนึกถึงจังหวัดตรัง เช่น เทศกาลหมูย่าง เทศกาลขนมเค้ก เหล่านี้เป็นต้น

ส่วนอุปสรรคต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน พบว่านักท่องเที่ยวเป็นกังวลกับปัญหาภัยธรรมชาติมากที่สุด สืบเนื่องจากเหตุการณ์สำคัญในอดีตคือ วาตภัยสึนามิ ที่สร้างความสูญเสียให้แก่คนในพื้นที่และครอบครัวนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีผลกระทบจากสถานการณ์ก่อการร้ายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สร้างความไม่มั่นคงต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์SWORT

จุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยว	จุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยว
1. ความประทับใจแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ-ทะเล-เกาะ	1. ไม่สามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล
2. ทำกิจกรรมได้หลากหลาย	2. ขาดการโฆษณาและประชาสัมพันธ์
3. การคมนาคมสามารถเดินทางได้สะดวก	3. ใช้เวลาในการเดินทางมาก
โอกาสต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	อุปสรรคต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
1. ลักษณะแหล่งท่องเที่ยวทำท่ายและสร้างความตื่นเต้น	1. ปัญหาภัยธรรมชาติ
2. มีแหล่งท่องเที่ยวมาก	2. ปัญหาผลกระทบจากสถานการณ์ก่อการร้ายใน 3 จังหวัดชายแดน
3. สามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล	3. งบประมาณไม่เพียงพอ

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผล

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่นานาชาติ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นเพื่อศึกษาการสร้างรูปแบบอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ทำให้ทราบว่าพัฒนาอัตลักษณ์ร่วมจากการสำรวจได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการสำรวจที่นักท่องเที่ยวอิสระและนักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มทัวร์เลือกอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวร่วมที่เหมือนกัน

รูปแบบอัตลักษณ์	อัตลักษณ์ร่วมที่เหมือนกันพื้นที่การท่องเที่ยวฝั่งอันดามัน	ประเภทนักท่องเที่ยว	ร้อยละ
ด้านรูปแบบการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน	นิยมนิยามการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ	นักท่องเที่ยวอิสระ	69.5
		นักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มทัวร์	52.75

รูปแบบอัตลักษณ์	อัตลักษณ์ร่วมที่เหมือนกันพื้นที่การท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องตามัน	ประเภทนักท่องเที่ยว	ร้อยละ
ด้านระยะเวลาในการท่องเที่ยวที่เหมาะสม	ควรใช้เวลา 3 วัน	นักท่องเที่ยวอิสระ	58.75
		นักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มทัวร์	49.5
ด้านความประทับใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเขตภาคใต้ฝั่งอันดามัน	มีความประทับใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในเขตจังหวัดภูเก็ตมากที่สุด	นักท่องเที่ยวอิสระ	25.75
		นักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มทัวร์	24.5
ด้านความประทับใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตภาคใต้ฝั่งอันดามัน	มีความประทับใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตจังหวัดภูเก็ตมากที่สุด	นักท่องเที่ยวอิสระ	28.25
		นักท่องเที่ยวที่มากับกลุ่มทัวร์	25.75
ด้านแรงจูงใจสำหรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	ความสวยงามของธรรมชาติและสภาพปลอดภัย	นักท่องเที่ยวอิสระ	20
		นักท่องเที่ยวกรุ๊ปทัวร์	15.25

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการวิจัยทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวให้แก่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายฝั่งอันดามันในการเข้าสู่ AEC โดยกำหนดแนวทางได้จากผลสำรวจของกลุ่มเป้าหมายการท่องเที่ยวเพื่อกำหนดรูปแบบอัตลักษณ์ด้านการเลือกการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักศึกษาที่เดินทางมาท่องเที่ยว รองลงมาคือพนักงานเอกชน ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และยังพบอีกว่าทั้งสองกลุ่มนักท่องเที่ยวนั้นมีวิถีชีวิตและครอบครัววัยหนุ่มสาวโสด หากเป็นคู่สมรสก็เป็นกลุ่มที่ยังไม่มีบุตร มีรายได้ตั้งแต่ต่ำกว่า 10,000 บาท – 20,000 บาท นิยมใช้เวลาในการท่องเที่ยวตั้งแต่ 3 -6 วัน ลักษณะร่วมกันของเป้าหมายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มคือเพื่อพักผ่อน ชื่นชมธรรมชาติ ลักษณะร่วมกันของแรงจูงใจสำหรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มคือความสวยงามของธรรมชาติ ความปลอดภัยและบรรยากาศดี ลักษณะร่วมกันของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มคือความปลอดภัยและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ร่วมกันของนักท่องเที่ยวคือวัยหนุ่มสาวที่ไม่มีภาระมีเงินมากพอให้เดินทางท่องเที่ยวได้และนิยมเดินทางเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติ ชอบบรรยากาศการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันทั้ง 5 จังหวัด ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมคือการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวแบบผสมผสานคือ เที่ยวได้ทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งเพราะระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มสนใจอยู่ในระยะเวลาระหว่าง 3 - 6 วัน เน้นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติเพราะเป็นช่วงวัยที่เหมาะสม

จากการสอบถามและสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลในภาครัฐ เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยว พบว่าการท่องเที่ยวในบางครั้งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการลักลอบพรธรมไม้และพันธุ์พืชจากแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะพันธุ์พืชที่มีลักษณะแปลกใหม่ ยังมีการลักลอบยิงสัตว์ป่า ตลอดจน ต้นไม้บางส่วนถูกทำลายและทำให้แหล่งน้ำสกปรกเนื่องจาก การไม่มีจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชน กล่าวคือ บางแห่งนักท่องเที่ยวแต่งกายตามธรรมเนียมแต่ไม่เหมาะสมกับประเพณีของไทยทำให้เกิดการลอกเลียนแบบที่ผิด และบางครั้งมีปัญหาวาณิชยกรรมเกิดขึ้นในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว พบว่าชุมชนได้ร่วมกันจัดเวรยามบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดูแลความปลอดภัย การลักลอบต่างๆ และร่วมกันจัดทำป้ายบอกขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ จากข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวตามเส้นทางบริเวณชายฝั่งอันดามัน ตลอดจนข้อมูลของบุคลากรในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับรูปแบบการท่องเที่ยวของพื้นที่ต่างๆ ในเส้นทางภาคใต้ฝั่งอันดามัน

ชุมชนและบุคลากรในหน่วยงานของรัฐได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อการจัดทำรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

1. สถานศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยว ควรทดลองจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามแหล่งที่ไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวใหม่
2. ผู้ให้บริการจัดทัวร์ท่องเที่ยว ควรกระจายแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายและลักษณะการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดในกลุ่มอันดามัน ให้เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวและพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น
2. การเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไปนำผลที่ได้ไปขยายผลและปรับใช้กับพื้นที่อื่นๆ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณวิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง ที่ได้จัดสรรทุนอุดหนุนการทำวิจัย และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของวิทยาลัยฯ ที่ให้คำแนะนำในการทำวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัยและการเก็บข้อมูลรวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดี ในการทำให้โครงการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตรัง. (2550). **จำนวนผู้เยี่ยมเยือน จำแนกตามวัตถุประสงค์หลัก ของการเดินทาง ปี 2550**. จัดทำโดย กองประสานการลงทุน
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2529). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร:ผู้แต่ง.
- วุฒิชาติ สุนทรสมัย. (2548). ถอดรหัสลับความสำเร็จการจัดการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการของไทย บทเรียนจากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ. **Strategy Marketing**. 94-95.
- แววดาว พรหมเสน. (2554). การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ. **วารสาร มทร.อีสาณ** ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2554
- สุชาติ อรุณรักถาวร. (2545). **มาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือก หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์** (กรณีที่เป็น “กลุ่มศิลปวัฒนธรรมสถานที่ และบริการ).
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎี และกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Cohen , J.M. and Uphoff , N.T. (1981). **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies : Cornell University.
- Fornaroff , A.(1980). **Community involmnet in Health System for Primary Health Care**. Geneva : World Health Organization.
- Koufman , H.F. (1949). **Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities**. Agricultural Experiment Station Bulletins.

เอกสารอ้างอิง

Oakley , P. (1984). **Approaches To Participation In Rural Development**. Geneva : International Office.

Peter Berger and Thomas Luckmann. (1967). **The Social Construction of Reality**. New York: Anchor Book, p 173.

บทความในวารสาร

จิตตินุช วัฒนะ. (2555). การศึกษาเพื่อกำหนดอัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรม(ถนนคนเดิน) ของจังหวัดพิษณุโลก. **วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์**, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2. เลขหน้า 71-80.

ดวงกมล เวชวงศ์. (2554). กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ: ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี. **วารสารวิทยบริการ**, ปีที่ 22 ฉบับที่ 3. เลขหน้า 130-149.

มนัสสินี บุญมีศรีสง่า. (2555). การสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวอำเภอด่านช้าง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในมุมมองนักท่องเที่ยวกลุ่มวัยรุ่น. **Veridian E-Journal**, Su Vol.6 No.1. เลขหน้า 548-560.

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยวชุมชนด้วยจักรยาน
กรณีศึกษา ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

Geographic Information System and Community-Based Tourism with Bicycle:
A Case Study of Tambon Bang Nok Kwaek, Bang Khonthi District,
Samut Songkhram Province

อาจารย์พรพิมล แซ่โจ้ว

สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นกระบวนการทำงานและประมวลผลจากข้อมูลเชิงพื้นที่ บทความนี้เป็น การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยวชุมชนด้วยจักรยาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชน 2) เพื่อประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับท่องเที่ยวด้วยจักรยาน โดยข้อมูลที่น่ามาใช้ได้แก่ ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามและข้อมูลอุตุนิยมวิทยาปริมาณการจราจรทางหลวงชนบทกับข้อมูลเชิงพื้นที่เทศบาลตำบลบางนกแขวก ปี พ.ศ. 2557 เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ คือ เครื่องกำหนดพิกัดภูมิศาสตร์และเทคนิคการวิเคราะห์โครงข่ายข้อมูลเชิงพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่าตำบลบางนกแขวกมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 6 แห่ง โดยจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทเชิงประวัติศาสตร์และวิถีชุมชน การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับท่องเที่ยวด้วยจักรยานโดยการวิเคราะห์โครงข่ายระยะทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและการวิเคราะห์หาเส้นทางที่สั้นที่สุดสำหรับการท่องเที่ยวด้วยจักรยานจะได้ตารางเมตริกซ์ระยะทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางที่สั้นที่สุดมีระยะทางเท่ากับ 3.578 กิโลเมตร โดยเริ่มเดินทางจากวัดโพธิ์งาม บ้านสวนมะนาวโห่ วัดเจริญสุขาราม บ้านปลาหีบพิมแม่กลอง ตลาดเก่าบางนกแขวก และโบสถ์แม่พระบังเกิด ตามลำดับ บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงการใช้อย่างหนึ่งของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยวด้วยจักรยาน ดังนั้นจึงเสนอแนะว่าการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้นักวิจัยค้นหาคำตอบหรือแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ท่องเที่ยวชุมชน จักรยาน บางนกแขวก

Abstract

Geographic Information System is a procedure for geoprocessing spatial data. This paper describes application geographic Information system (GIS) for community-based tourism with bicycle. The purposes of this study is to (1) to study community-based tourism location and GIS community-based tourism. Also, (2) to apply GIS for community-based tourism with bicycle. Data were collected using global position systems (GPS) and created spratial data community-based tourism for bicycle, and network analysis used to application GIS for community-based tourism with bicycle. The results of the study and the synthesis were as follow: Bang nok kwaek has 6 community-based tourist locations, type of community-based tourism location was historical tourism and community tourism. The output of applying GIS for community-based tourist location with bicycle is analyze the tourist location distances matrix and the best route for community-based tourism Bang nok kwaek, and the

distances of best route equal to 3.578 km by started on Wat Pho Ngam, Ban Suan Ma Nam Ho Orchard, Wat Charoen Su Kha Ram, Ban Pla Thapthim Mae Klong farm and resort, Bang Nok Khwaek market and Mae Phra Bang koet church respectively. The results from the study can be guided for the utility of GIS for community-based tourism with bicycle, and the application of GIS is tool to aim solve the spatial problem.

Keywords: GIS, Community-Based Tourism, Bicycle, Bang Nok Kwaek

บทนำ

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมชุมชน โดยชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนจะต้องครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นชุมชนต้องมีความพร้อมเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านศักยภาพคน ศักยภาพพื้นที่ การจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน (วีระพล ทองมา, 2551) พื้นที่ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และที่โดดเด่นคือ วิถีชีวิตแบบไทยดั้งเดิมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2555-2559) ได้จัดเป็นกลุ่มการท่องเที่ยวประเภทท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมรดกโลก โดยเป็นกลุ่มท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มน้ำภาคกลาง การท่องเที่ยวชุมชนบางนกแขวก แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี และการท่องเที่ยวภูมิปัญญา ปัจจุบันการท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นหลังจากการเปิดตลาดน้ำบางนกแขวก อันเนื่องมาจากชุมชนดั้งเดิมเป็นย่านการค้า โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง มีสถาปัตยกรรมทางศาสนาที่โดดเด่นในพื้นที่ ได้แก่ วัดเจริญสุขารามวรวิหาร และอาสนวิหารแม่พระบังเกิด ทำให้เป็นชุมชนที่มีชาวพุทธและคริสต์อาศัยอยู่ร่วมกันไว้ซึ่งอาคารสถาปัตยกรรมเก่าแก่สวยงาม และเป็นจุดรองรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ต่อเนื่องมาจากคลองดำเนินสะดวก อย่างไรก็ตามหากสอบถามด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก พบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการให้มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันหยุด หรือการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยหน่วยงานของรัฐ หรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยบริษัทเอกชน (สมศักดิ์ คล้ายสังข์, 2554)

กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยจักรยานกำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว เพราะได้สัมผัสแหล่งท่องเที่ยวและบรรยากาศระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวโดยตรง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความซาบซึ้งจากการท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เกิดแรงจูงใจต่อนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น การท่องเที่ยวด้วยจักรยานตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นกิจกรรมที่สามารถเข้าถึงวิถีชุมชนได้อย่างสะดวก เพราะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมทำให้เส้นทางคมนาคมถนนต้องผ่านสวนผลไม้ ช่องทางสัญจรแคบ และปัญหาที่พบก็คือ เส้นทางดังกล่าวยังใช้เส้นทางร่วมกับยานพาหนะอื่นๆ แม้จะมีไหล่ทางก็ยังเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พยายามกำหนดเส้นทางจักรยานตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แต่ก็ไม่ได้จัดทำข้อมูลนำเสนอรายละเอียดเส้นทางที่จำเป็นสำหรับผู้ขับขี่จักรยาน

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นกระบวนการทำงานของข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยสามารถซ้อนทับข้อมูลเพื่อนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ประมวลผลร่วมกันเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ในพื้นที่ศึกษา จากนั้นสามารถแสดงผลได้หลากหลายรูปแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวางแผนพัฒนาพื้นที่ จากประเด็นที่กล่าวมาจึงเกิดคำถามวิจัย ได้แก่ คำถามวิจัยที่ 1 คือ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนบางนกแขวกลักษณะเป็นอย่างไร

และคำถามวิจัยที่ 2 คือ นักท่องเที่ยวจะท่องเที่ยวชุมชนด้วยจักรยานอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนั้นแนวความคิดในการทำวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาผสมผสานกับแนวความคิดการท่องเที่ยวชุมชน และแนวความคิดด้านวิศวกรรมจราจร โดยสร้างและพัฒนาฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ชุมชนตำบลบางนกแขวก แล้ววิเคราะห์เพื่อหาเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวชุมชนด้วยจักรยาน โดยจะแสดงผลลัพธ์เป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ประกอบกับรายละเอียดที่จำเป็นในการตัดสินใจเลือกเส้นทางท่องเที่ยวด้วยจักรยาน อย่างไรก็ตามข้อค้นพบของบทวิเคราะห์นี้เป็นการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยวด้วยจักรยาน กรณีศึกษา ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถทราบ และเข้าถึงข้อมูลเส้นทางจักรยาน จุดอันตราย จักรยานที่เหมาะสม และแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางนกแขวก ช่วยให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวด้วยจักรยาน เกิดความมั่นใจในข้อชี้แนะการท่องเที่ยวด้วยจักรยาน ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืน ลำดับต่อไปนี้จะขออธิบายวัตถุประสงค์วิธีการดำเนินงานวิจัยอย่างละเอียดตามลำดับ

วัตถุประสงค์

จากประเด็นในคำถามวิจัยที่ 1 และ 2 ทำให้เกิดวัตถุประสงค์ของบทความวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนบางนกแขวก
2. เพื่อประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับท่องเที่ยวด้วยจักรยาน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

บทวิเคราะห์นี้มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาข้อมูลโครงข่ายเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลโครงข่ายถนน และตำแหน่งสถานที่สำคัญชุมชน ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลชุมชนเทศบาลตำบลบางนกแขวก และข้อมูลวิศวกรรมจราจรจากกรมทางหลวงชนบท ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2557 ถึง วันที่ 30 มีนาคม 2558 โดยมีขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม และมีการดำเนินงานดังนี้

1. การสร้างระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชน ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวบรวมข้อมูลวิศวกรรมถนน และใช้การสำรวจภาคสนามโดยเครื่องกำหนดพิกัดภูมิศาสตร์ เป็นเครื่องมือในการศึกษาเส้นทางคมนาคมทางถนน เส้นทางข้อชี้จักรยาน สถานที่ท่องเที่ยว และสถานที่สำคัญของชุมชน
2. จัดทำข้อมูลโครงข่ายถนน ข้อมูลปริมาณการจราจร ลักษณะเส้นทาง ความปลอดภัย การกำหนดประเภทจักรยานที่เหมาะสม รวมถึงตำแหน่งจุดเสี่ยงอันตราย โดยกำหนดรหัสเพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลเส้นทางจักรยาน รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดข้อมูลโครงข่ายเส้นทางจักรยาน

ตัวแปร	ค่า	รหัส	คำอธิบาย
ลักษณะถนน	มีการแยกเลนจักรยานจากยานพาหนะอื่น	ก	ทางสำหรับจักรยาน
	ทางเดินเท้าที่มีการแยกทางจักรยานเฉพาะ	ข	ชัดเจน
	ทางเดินเท้าที่ใช้ร่วมทางจักรยาน	ข	ทางร่วมระหว่างจักรยานและทางเดินเท้า
	ทางร่วมกับยานพาหนะอื่นที่มีไหล่ทาง	ค	มีไหล่ทาง
	ทางร่วมกับยานพาหนะอื่นไม่มีไหล่ทาง	ค	ไม่มีไหล่ทาง

ตารางที่ 1 (ต่อ) แสดงรายละเอียดข้อมูลโครงข่ายเส้นทางจักรยาน

ตัวแปร	ค่า	รหัส	คำอธิบาย
พื้นผิวถนน	ถนนลูกรัง	ข	
	ถนนลาดยาง	ง	
	ถนนคอนกรีต	ฉ	
ความปลอดภัย	ปริมาณการจราจร	ช	ข้อมูลปริมาณการจราจรจากกรมทางหลวงชนบท
	ความเสื่อมโทรมของผิวถนน	ซ	
	ความกว้างของทางจักรยาน	ฅ	น้อยกว่า 1 เมตร
	ความชัน	ญ	ความชัน มากกว่า 8%
จักรยานที่เหมาะสม	จักรยานเสือภูเขา	ฎ	
	จักรยานเสือหมอบ	ฏ	
	จักรยานทุกแบบ	ฐ	

3. การสร้างและพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยวด้วยจักรยาน กรณีศึกษา ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการวิเคราะห์โครงข่าย (Network Analysis) โดยหาเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวด้วยจักรยาน (OD Cost Matrix Route) ในลักษณะของตารางเมทริกซ์ที่สามารถแสดงระยะทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยว มีระยะทางห่างกันเท่าไรและวิเคราะห์หาเส้นทางที่สั้นที่สุด (Best Route) เพื่อแนะนำการเดินทางที่สั้นที่สุดในการท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก

ผลการวิจัย

ลำดับต่อไปนี้จะอธิบายถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และการท่องเที่ยวชุมชนด้วยจักรยาน กรณีศึกษา ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจะเริ่มต้นจากการกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนบางนกแขวก พบว่ามีสถานที่สำคัญทั้งหมด 14 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลนาวิพัฒนา โรงเรียนวัดโพธิ์งาม (ชุมชนวันวิทยา) โรงเรียนเมธีคุณะวันวิทยาลัย โรงเรียนวัดเจริญสุขาราม โรงเรียนตรุณานุเคราะห์ สำนักงานเทศบาลตำบลบางนกแขวก สถานีบริการน้ำมันปตท. วัดโพธิ์งาม วัดเจริญสุขารามวรวิหาร อาสนวิหารแม่พระบังเกิด วัดคาทอลิกแม่พระบังเกิด บ้านปลาทับทิมแม่กลอง ตลาดเก่าบางนกแขวก และบ้านสวนมะนาวโห่ เป็นต้น

ตารางที่ 2 แสดงสถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก

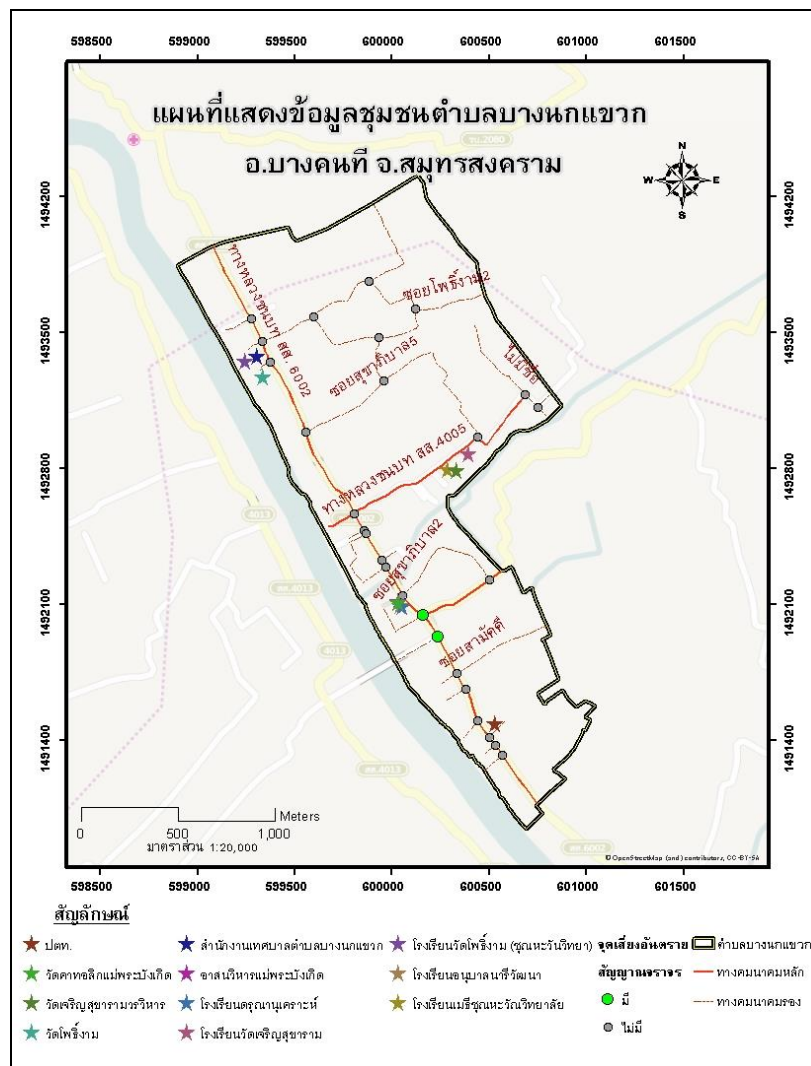
ลำดับที่	สถานที่สำคัญ	ประเภท	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว
1	โรงเรียนอนุบาลนาวิพัฒนา	โรงเรียน	-
2	โรงเรียนวัดโพธิ์งาม (ชุมชนวันวิทยา)	โรงเรียน	-
3	โรงเรียนเมธีคุณะวันวิทยาลัย	โรงเรียน	-
4	โรงเรียนวัดเจริญสุขาราม	โรงเรียน	-
5	โรงเรียนตรุณานุเคราะห์	โรงเรียน	-
6	สำนักงานเทศบาลตำบลบางนกแขวก	สถานที่ราชการ	-
7	สถานีบริการน้ำมันปตท.	สถานีบริการน้ำมัน	-
8	วัดโพธิ์งาม	ศาสนสถาน	เชิงประวัติศาสตร์
9	วัดเจริญสุขารามวรวิหาร	ศาสนสถาน	เชิงประวัติศาสตร์
10	อาสนวิหารแม่พระบังเกิด	ศาสนสถาน	เชิงประวัติศาสตร์
11	วัดคาทอลิกแม่พระบังเกิด	ศาสนสถาน	เชิงประวัติศาสตร์

ตารางที่ 2 (ต่อ) แสดงสถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก

ลำดับที่	สถานที่สำคัญ	ประเภท	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว
12	บ้านปลาทับทิมแม่กลอง	แหล่งเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลา	วิถีชุมชน
13	ตลาดเก่าบางนกแขวก	ตลาดชุมชน	วิถีชุมชน
14	บ้านสวนมะนาวโห่	สวนผลไม้	วิถีชุมชน

จากตารางที่ 2 สำหรับประเภทของสถานที่สำคัญทั้งหมด แบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ โรงเรียน สถานที่ราชการ สถานีบริการน้ำมัน ศาสนสถาน แหล่งเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลา ตลาดชุมชน และสวนผลไม้ นอกจากนี้แล้วแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบางนกแขวกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดโพธิ์งาม วัดเจริญสุขารามวรวิหาร อาสนวิหารแม่พระบังเกิด และวัดคาทอลิกแม่พระบังเกิด ส่วนแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ได้แก่ บ้านปลาทับทิมแม่กลอง ตลาดเก่าบางนกแขวก และบ้านสวนมะนาวโห่ เป็นต้น

กระบวนการทำงานถัดมาเมื่อนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมาจัดกระทำเพื่อสร้างข้อมูลทั่วไปชุมชน แล้วสร้างระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนตำบลบางนกแขวก ซึ่งจะประกอบด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่ คือ ขอบเขตการปกครองตำบลบางนกแขวก โครงข่ายคมนาคมทางถนน จุดเสี่ยงอันตรายและสถานที่สำคัญ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แสดงข้อมูลเชิงพื้นที่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนตำบลบางนกแขวก

จากภาพที่ 1 แสดงข้อมูลเชิงพื้นที่ของชุมชนตำบลบางนกแขวก ซึ่งสัญลักษณ์จะแสดงรูปแบบของข้อมูลแต่ละประเภท โดยเรียงลำดับจากข้อมูลประเภทจุดจะเป็นตัวแทนของสถานที่สำคัญ และจุดเสี่ยงอันตราย ข้อมูลประเภทเส้นจะเป็นตัวแทนของโครงข่ายถนน และข้อมูลประเภทรูปปิดจะเป็นตัวแทนของขอบเขตการปกครอง โดยข้อมูลโครงข่ายถนน ตำบลบางนกแขวก มีความยาวรวมทั้งหมด 13.38 กิโลเมตร ที่น่าสนใจก็คือ รายละเอียดเส้นทางที่มีปริมาณการจราจรหนาแน่นอันดับที่ 1 ได้แก่ ทางหลวงชนบท สส.6002 ระยะทาง 3.33 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร 4,341 คันต่อวัน อันดับที่ 2 ทางหลวงชนบท สส.4005 ระยะทาง 1.30 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร 2,166 คันต่อวัน และอันดับที่ 3 ทางหลวงชนบท สส.5006 ระยะทาง 0.47 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร 2,021 คันต่อวัน นอกจากนี้ภายในโครงข่ายถนนมีจุดเสี่ยงอันตราย ซึ่งก็คือบริเวณทางแยกที่ไม่มีสัญญาณจราจร หรือ สีแฉกวัดใจ ทั้งหมด 25 ตำแหน่ง โดยตั้งอยู่บนทางหลวงชนบท สส.6002 มากที่สุด 16 ตำแหน่ง รองลงมาคือ ทางหลวงชนบท สส.4005 ถึง 2 ตำแหน่ง และทางหลวงชนบท สส.5006 เพียง 1 ตำแหน่งตามลำดับ (กรมทางหลวงชนบท, 2557)

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลโครงข่ายถนนทางจักรยาน ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มา: กรมทางหลวงชนบท (2557)

ลำดับ	ชื่อถนน	ปริมาณการจราจร	ลักษณะ	พื้นผิว	ความปลอดภัย	จักรยาน	ระยะทาง(กม.)	%
1	ซอยตลาดโรงหมู	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.10	0.7
2	ซอยเทศบาล	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.08	0.6
3	ซอยพฤษภา	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.12	0.9
4	ซอยโพธิ์งาม2	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	1.38	10.3
5	ซอยมีสุข	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.10	0.7
6	ซอยสมุนไพร	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.12	0.9
7	ซอยสามัคคี	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.53	3.9
8	ซอยสุชาภิบาล2	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.64	4.8
9	ซอยสุชาภิบาล5	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	1.32	9.9
10	ถนนส่วนบุคคล	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.22	1.7
11	สส.6002	หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	3.33	24.9
12	สส.4005	หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	1.30	9.7
13	สส.5006	หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	0.47	3.5
14	ถนนไม่มีชื่อ	ไม่หนาแน่น	ค	ง	ช,ณ	ฐ	3.67	27.4
ความยาวรวม							13.38	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่าโครงข่ายถนนทางจักรยาน ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีลักษณะของถนน 2 ลักษณะ คือ ทางร่วมกับยานพาหนะอื่นที่มีไหล่ทาง (ค) และทางร่วมกับยานพาหนะอื่นไม่มีไหล่ทาง (ค) โดยโครงข่ายถนนทางจักรยานที่มีไหล่ทางมีเพียงทางหลวงชนบท สส.6002 ทางหลวงชนบท สส.4005 และทางหลวงชนบท สส.5006 ด้านพื้นผิวของถนนทั้งหมดของตำบลบางนกแขวกเป็นถนนลาดยาง (ง) ด้านความปลอดภัยในการใช้เส้นทาง คือ ปริมาณการจราจรหนาแน่น (ช) ความเสื่อมโทรมของผิวถนน (ช) และความกว้างของทางจักรยานน้อยกว่า 1 เมตร (ณ) พบว่าทางหลวงชนบท สส.6002 ทางหลวงชนบท สส.4005 และทางหลวงชนบท สส.5006 มีปริมาณการจราจรหนาแน่น ไม่มีความเสื่อมโทรมของถนน และความกว้างของทางจักรยานน้อยกว่า 1 เมตร แต่เส้นทางอื่นๆจะมีปริมาณการจราจรไม่หนาแน่น แต่มีความเสื่อมโทรมของถนน และยังมี ความกว้างของทางจักรยานน้อยกว่า 1 เมตร เช่นเดียวกับกับทางหลวงชนบท

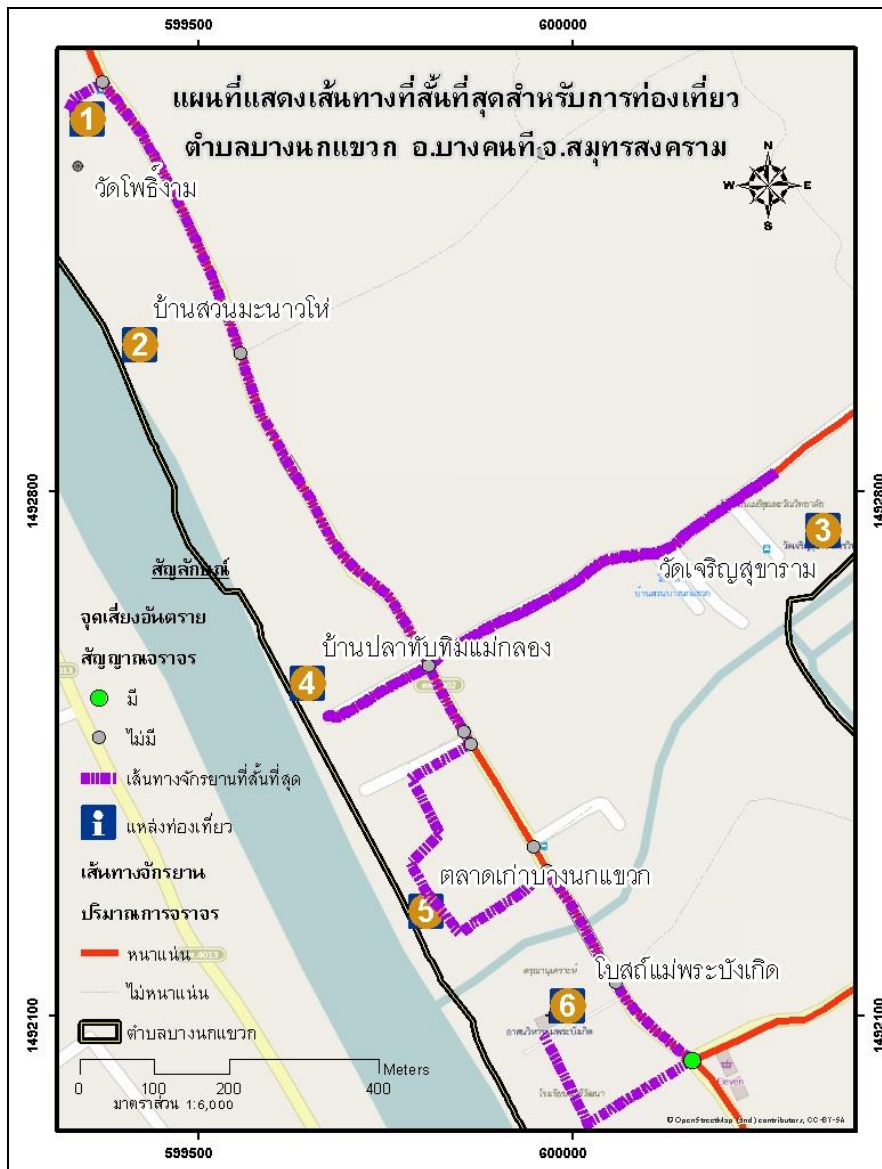
นำผลที่ได้จากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนมาผสานรวมกับโครงข่ายเส้นทางจักรยานเพื่อประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับท่องเที่ยวด้วยจักรยาน ในที่นี้จะเป็นการวิเคราะห์โครงข่ายเส้นทางจักรยาน โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์หาระยะทางรวมจากจุดเริ่มต้นและจุดปลายทาง (Original Destination Cost Matrix) ของแหล่งท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก และการวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวจักรยานที่สั้นที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงผลวิเคราะห์หาระยะทางการเดินทางด้วยจักรยานระหว่างแหล่งท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก

ลำดับที่	จุดเริ่มต้น-จุดปลายทาง	ระยะทาง (เมตร)
1	วัดโพธิ์งาม - โบสถ์แม่พระบังเกิด	1,901
2	วัดโพธิ์งาม - วัดเจริญสุขาราม	1,501
3	บ้านสวนมะนาวโห่ - โบสถ์แม่พระบังเกิด	1,493
4	โบสถ์แม่พระบังเกิด - วัดเจริญสุขาราม	1,475
5	วัดโพธิ์งาม - ตลาดเก่าบางนกแขวก	1,379
6	วัดโพธิ์งาม - บ้านปลาทับทิมแม่กลอง	1,118
7	บ้านสวนมะนาวโห่ - วัดเจริญสุขาราม	1,094
8	บ้านปลาทับทิมแม่กลอง - โบสถ์แม่พระบังเกิด	1,092
9	บ้านสวนมะนาวโห่ - ตลาดเก่าบางนกแขวก	971
10	ตลาดเก่าบางนกแขวก - วัดเจริญสุขาราม	953
11	โบสถ์แม่พระบังเกิด - ตลาดเก่าบางนกแขวก	814
12	บ้านสวนมะนาวโห่ - บ้านปลาทับทิมแม่กลอง	711
13	บ้านปลาทับทิมแม่กลอง - วัดเจริญสุขาราม	692
14	บ้านปลาทับทิมแม่กลอง - ตลาดเก่าบางนกแขวก	570
15	บ้านสวนมะนาวโห่ - วัดโพธิ์งาม	408

จากตารางที่ 4 พบว่าระยะทางระหว่างวัดโพธิ์งามกับโบสถ์แม่พระบังเกิด มีระยะทางไกลที่สุดลำดับที่ 1 เท่ากับ 1,901 เมตร ลำดับที่ 2 คือ วัดโพธิ์งามกับวัดเจริญสุขาราม 1,501 เมตร ลำดับที่ 3 คือ บ้านสวนมะนาวโห่กับโบสถ์แม่พระบังเกิด เท่ากับ 1,493 เมตร ลำดับที่ 4 คือ โบสถ์แม่พระบังเกิดกับวัดเจริญสุขาราม เท่ากับ 1,475 เมตร ลำดับที่ 5 คือ วัดโพธิ์งามกับตลาดเก่าบางนกแขวกเท่ากับ 1,379 เมตร ลำดับที่ 6 คือ วัดโพธิ์งามกับบ้านปลาทับทิมแม่กลองเท่ากับ 1,118 เมตร ลำดับที่ 7 คือ บ้านสวนมะนาวโห่กับวัดเจริญสุขาราม เท่ากับ 1,094 เมตร ลำดับที่ 8 คือ บ้านปลาทับทิมแม่กลองกับโบสถ์แม่พระบังเกิด เท่ากับ 1,092 เมตร ลำดับที่ 9 บ้านสวนมะนาวโห่กับตลาดเก่าบางนกแขวก เท่ากับ 971 เมตร ลำดับที่ 10 ตลาดเก่าบางนกแขวกกับวัดเจริญสุขาราม เท่ากับ 953 เมตร ลำดับที่ 11 โบสถ์แม่พระบังเกิดกับตลาดเก่าบางนกแขวก เท่ากับ 814 เมตร ลำดับที่ 12 บ้านสวนมะนาวโห่กับบ้านปลาทับทิมแม่กลอง เท่ากับ 711 เมตร ลำดับที่ 13 บ้านปลาทับทิมแม่กลองกับวัดเจริญสุขาราม 692 เมตร ลำดับที่ 14 บ้านปลาทับทิมแม่กลองกับตลาดเก่าบางนกแขวก เท่ากับ 570 เมตร และแหล่งท่องเที่ยวที่มีระยะทางใกล้กันมากที่สุด คือ บ้านสวนมะนาวโห่กับวัดโพธิ์งาม เท่ากับ 408 เมตร

สำหรับผลการวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวจักรยานที่สั้นที่สุดจะนำข้อมูลเชิงพื้นที่ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมาวิเคราะห์เพื่อคำนวณเป็นเส้นทางที่ใช้ในการขับขี่จักรยานแต่ละตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยว แล้วประมวลผลหาลำดับการท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางสั้นที่สุด

ภาพที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวจักรยานที่สั้นที่สุดตำบลบางนกแขวก

จากภาพที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวจักรยานที่สั้นที่สุดตำบลบางนกแขวก ถ้าต้องการใช้ระยะทางสั้นที่สุดในการท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวกจะเริ่มต้นจากวัดโพธิ์งามเป็นอันดับที่ 1 แล้วเดินทางไปที่อันดับที่ 2 คือ บ้านสวนมะนาวไห่ อันดับที่ 3 วัดเจริญสุขาราม อันดับที่ 4 บ้านปลาทึบทีมแม่กลอง อันดับที่ 5 ตลาดเก่าบางนกแขวก และปลายทางคือ โบสถ์แม่พระบังเกิด โดยมีระยะทางรวมเท่ากับ 3.578 กิโลเมตร โดยเส้นทางดังกล่าวนักท่องเที่ยวจะต้องขี่จักรยานบนถนนลาดยางร่วมกับยานพาหนะอื่นๆ มีปริมาณการจราจรหนาแน่น และไหล่ทางน้อยกว่า 1 เมตร นอกจากนี้แล้วยังพบว่าเส้นทางนี้จะผ่านจุดเสี่ยงอันตราย ดังนั้นนักท่องเที่ยวจะต้องใช้ความระมัดระวังเพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษ

สรุปและอภิปรายผล

การอภิปรายผลบทวิเคราะห์นี้จะพรรณนาถึงประเด็นที่สำคัญ อาทิ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนบางนกแขวก โดยจะเริ่มต้นจากการกล่าวถึงการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้งหมด 6 แห่ง ผลการวิจัย

ให้ข้อค้นพบอันโดดเด่นว่าสถานที่ดังกล่าวจัดเป็นต้นทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบางนกแขวก โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยววิถีชุมชน ซึ่งอดีตชุมชนดั้งเดิมตำบลบางนกแขวกเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรกรรม ตั้งบ้านเรือนไม่อยู่ริมน้ำ เป็นชุมชนชาวพุทธและชาวคริสต์อาศัยอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมเก่าแก่ทั้งศาสนาพุทธและคริสต์ที่สวยงาม ทำให้การท่องเที่ยวดังกล่าวก่อให้เกิดคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านสุนทรียภาพ ด้านวิชาการ และด้านสังคม (สุภาวดี รัตนมาศ และคณะ, 2556; ดวงรัตน์ ต่านไถยนา, 2553; สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ชะอุ่ม, 2553) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชนบางนกแขวกอันประกอบด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่ขอบเขตการปกครองตำบลบางนกแขวก โครงข่ายคมนาคมทางถนน จุดเสี่ยงอันตราย สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยว เมื่อมาวิเคราะห์ในรายละเอียดข้อมูลด้านปริมาณการจราจรกับจุดเสี่ยงอันตราย พบว่าการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะต้องใช้เส้นทางที่มีปริมาณการจราจรหนาแน่นรวมไปถึงยังมีจุดเสี่ยงอันตรายบนเส้นทาง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเส้นทางจักรยานตำบลบางนกแขวกที่มีโอกาสเสี่ยงอันตรายจากการจราจรมากที่สุด คือ ทางหลวงชนบท สส.6002 รองลงมา คือ ทางหลวงชนบท สส.4005 และทางหลวงชนบท สส.5006 ตามลำดับ (กรมทางหลวงชนบท, 2551; ชูดา ไคว์รณพานิช, 2553)

สำหรับการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับท่องเที่ยวด้วยจักรยาน ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์โครงข่ายหาระยะทางการเดินทางด้วยจักรยานระหว่างแหล่งท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก เพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเส้นทางจักรยานในการท่องเที่ยวตำบลบางนกแขวก นอกจากนั้นแล้วยังนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางสั้นที่สุด โดยจะต้องเริ่มเดินทางจากวัดโพธิ์งาม บ้านสวนมะนาวโห่ วัดเจริญสุขาราม บ้านปลาทับทิมแม่กลอง ตลาดเก่าบางนกแขวก และปลายทาง คือ โบสถ์แม่พระบังเกิด รวมระยะทาง 3.578 กิโลเมตร ตามลำดับ แต่ถ้านักท่องเที่ยวต้องการตัดสินใจเลือกเส้นทางเอง ก็จะสามารถใช้ผลการวิเคราะห์หาระยะทางการเดินทางด้วยจักรยานระหว่างแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ผลที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวจะทำให้นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและโครงข่ายเส้นทางจักรยาน รวมไปถึงช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเลือกเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนด้วยจักรยาน ในส่วนเทคนิควิจัยที่ใช้สร้างฐานข้อมูลเส้นทางจักรยาน และการจัดการฐานข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปใช้พัฒนาข้อมูลมาตรฐานสำหรับพัฒนาโครงข่ายเส้นทางจักรยานได้ (Michal Bil *et al.*, 2012; Lisa Aultman-Hall *et al.*, 1997; Reginald G. Gollgedge *et al.*, 1998)

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของงานวิจัยเรื่องระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยวชุมชนด้วยจักรยาน กรณีศึกษาตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรจัดทำฐานข้อมูลท่องเที่ยวชุมชนด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อเป็นการรักษาและอนุรักษ์ต้นทางวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งแสดงถึงความเป็นมาของแต่ละชุมชน
2. ควรสร้างฐานข้อมูลความปลอดภัยเส้นทางทางถนน ทั้งในรูปแบบเส้นทางคมนาคมถนนและทางจักรยานเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว รวมไปถึงความมั่นใจด้านความปลอดภัยในการเดินทาง
3. เมื่อจัดทำตามข้อ 1-2 แล้วควรเผยแพร่ในรูปแบบข้อมูลแผนที่ผ่าน web map service และ smartphone Application เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว รวมไปถึงมีนโยบายการใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทางหลวงชนบท. (2557). **รายงานข้อมูลวิศวกรรมถนนประจำปี 2557**. กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. สมุทรสงคราม: สำนักงานกรมทางหลวงชนบทจังหวัดสมุทรสงคราม.
- กรมทางหลวงชนบท. (2551). **คู่มือและมาตรฐานความปลอดภัยในการจัดการบนทางหลวงชนบท**. กรุงเทพฯ: กรมทางหลวงชนบท.
- ชูดา โค้วธนพานิช. (2553). **คู่มือจัดการจุดเสี่ยงทางถนนในชุมชน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- ดวงรัตน์ ด่านไถยนา. (2553). **คู่มือการท่องเที่ยวด้วยตนเองของชุมชนบางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วีระพล ทองมา. (2551). **กลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมศักดิ์ คล้ายสังข์. (2554). **ความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุภาวดี รัตนมาศ และคณะ. (2556). **โครงการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสถาปัตยกรรมน้ำ และสิ่งแวดล้อมแม่น้ำแม่กลอง**. [เว็บไซต์เผยแพร่โครงการวิจัย]. สืบค้นจาก <http://www.waterfront.uni.net.th/>
- สุวรรณฤทธิ วงศ์ขุ่ม. (2553). **ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าคาอำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 2 2553, 47-59
- Lisa Aultman-Hall, Fred Hall, Brian Baetz. (1997). **Analysis of bicycle commuter routes using geographic information systems: implications for bicycle planning**. Transportation Research Record Journal of the Transportation Research Board, 1578, 102-110.
- Michal Bil, Martina Bilova, Jan Kubecek. (2012). **Unified GIS database on cycle tourism infrastructure**. Tourism Management, 33, 1554-1561.
- Reginald G. Golledge, Roberta L. Klatzky, Jack M. Loomis, Jon Speigle & Jerome Tietz. (1998). **A geographical information system for a GPS based personal guidance system**. International Journal of Geographical Information Science, 12, 727-749.

การศึกษาารูปแบบทางพื้นที่ของการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

Studying the Spatial Pattern of the Car Theft by Using GIS

เรืออากาศตรี ปริญา จันทรัมย์

อาจารย์ ดร.สุรีย์พร นิพัทธ์วิทยา

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

รถยนต์เป็นสิ่งหามทรัพย์ที่กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในการเดินทาง และยังเป็นทรัพย์ที่มีขนาดใหญ่และมีมูลค่าสูง จึงเป็นที่หมายปองของอาชญากรที่ต้องการในการโจรกรรม และมีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ดังนั้นการโจรกรรมรถยนต์จึงนับเป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้หาเช้ากินค่ำ การวิเคราะห์สถิติอาชญากรรม และการวิเคราะห์รูปแบบรวมถึงตำแหน่งที่ตั้งของจุดเกิดเหตุถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการป้องกันการโจรกรรมรถยนต์ โดยแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการกระจายตัวของการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์ในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรศรีราชาจากการศึกษาข้อมูลสถิติการรับแจ้งความรถยนต์หายจากบันทึกประจำวันระหว่างปี พ.ศ.2553 ถึง 2556 โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และโปรแกรม Crime Stat

ผลการศึกษาพบว่า การโจรกรรมรถยนต์เกิดเหตุสูงสุดในปี 2554 มีจำนวนทั้งสิ้น 13 คดี และในช่วงเวลาที่เกิดเหตุสูงสุดได้แก่ ช่วงเวลา 20:01 - 24:00 น. จำนวนทั้งสิ้น 9 คดี ผลการวิเคราะห์เชิงพื้นที่พบว่าพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการโจรกรรมรถยนต์มากที่สุดได้แก่ พื้นที่พาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัย โดยมีจุดเกิดเหตุใกล้ถนนและอยู่ในระยะตรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในระยะเดินเท้าจากจุดตรวจรัศมี 300 เมตร โดยมีจุดศูนย์กลางของการก่อเหตุอยู่บริเวณตอนใต้ของชุมชนศรีราชานคร - ซอยไปรษณีย์ และมีรัศมีการก่อเหตุเฉลี่ย 524.86 เมตร นอกจากนี้การศึกษายังพบแนวโน้มการเกิดเหตุอยู่ในแนวตะวันออกเฉียงเหนือถึงแนวตะวันตกเฉียงใต้ และมีรูปแบบการกระจายตัวเป็นแบบสุ่มเนื่องจากมีค่าดัชนีย่านใกล้เคียงเท่ากับ 1.0430

คำสำคัญ: การโจรกรรมรถยนต์ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ อาชญากรรม

Abstract

The car is the expensive property which support to comfortable transportation. Then it is marked by criminal. and must earn a living. So the car theft is the social problem which effected on the living, especially blue collars. Analysis of crime statistics includes analysis of pattern and location in the cases. They are the important tool for support policemen. The objective of this studying for search for the way to prevent the car theft with reveals the scatter pattern of the cases

in administration of the Sriracha police station. The study uses daily crime theft cases data during 2010 to 2013 using GIS and Crime Stat program are analyzed.

The results are the most of car theft cases were happened in 2011 for 13 cases and the highest period is the period 6 was during 20:01 - 24:00 for 9 cases. The risk areas are commercial and residence areas where are near the street and the checked point area of policemen within 300 meters. The center of cases is in the southern part of Sriracha – Soi prisanee that it has mean radius about 524.86 meters. The scatter pattern is in the line of the north eastern and the south western which are the random pattern has the Nearest Neighbor Index about 1.0430.

Keywords: Car theft, Geographic information systems, Crime

บทนำ

ปัจจุบันด้วยเส้นทางคมนาคมที่มีความสะดวกสบายทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่งผลให้รถยนต์กลายเป็นปัจจัยหลักในการเดินทางและยังเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการประกอบอาชีพ แต่เนื่องด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ภาวะการตกงาน การเลิกจ้างงานและสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีราคาสูง ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น รถยนต์ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงจึงเป็นที่หมายตาของเหล่าอาชญากร ที่ใช้วิธีการที่แยบยลและรวดเร็วในการโจรกรรมสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้หาเช้ากินค่ำที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งนับวันปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงและกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

หลายปีที่ผ่านมาสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดคดีโจรกรรมรถยนต์อยู่ในกลุ่มคดีที่น่าสนใจ และได้จัดตั้งศูนย์ปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ขึ้นเพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าว แต่คนร้ายก็ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการโจรกรรมเพื่อหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ทำให้ในปัจจุบัน มีอัตราเกิดเหตุสูงแต่สามารถจับกุมคนร้ายได้ในอัตราที่ต่ำ โดยจากสถิติคดีอาญาปี 2557 พบว่าทั่วประเทศมีการรับแจ้งเหตุโจรกรรมรถยนต์ทั้งสิ้น 1,233 คดี แต่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้เพียง 223 คดี หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 18.09 (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2558)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่สถานีตำรวจ ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่รับผิดชอบในการป้องกันและแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างบรรยากาศในการลงทุนที่ดีเพื่อจูงใจนักลงทุนที่จะหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทย เพื่อรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ.2558 นี้ การวิเคราะห์สถิติอาชญากรรม และการวิเคราะห์รูปแบบ รวมถึงตำแหน่งที่ตั้งของจุดเกิดเหตุถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงได้ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และโปรแกรม CrimeStat ในการวิเคราะห์การเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์ เพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหาดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์
2. เพื่อกำหนดพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์
3. เพื่อหาแนวในการทางป้องกันการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์ในพื้นที่เสี่ยง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการโจรกรรมรถยนต์ที่เกิดเหตุในตำบลศรีราชา จังหวัดชลบุรี ดังแสดงในภาพที่ 1 จากบันทึกประจำวันคดีลักทรัพย์ประเภทโจรกรรมรถยนต์ สถานีตำรวจภูธรศรีราชา จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2553 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2556 ทำการจำแนกข้อมูลตามปีและช่วงเวลาที่เกิดเหตุ สำหรับช่วงเวลาที่เกิดเหตุจำแนกออกเป็น 6 ช่วงเวลา ตามการกำหนดของศูนย์ป้องกันและปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ กองบัญชาการตำรวจนครบาลได้แก่ ช่วงเวลาที่ 1 ตั้งแต่ 00.01 – 04.00 น. ช่วงเวลาที่ 2 ตั้งแต่ 04.01 – 08.00 น. ช่วงเวลาที่ 3 ตั้งแต่ 08.01 – 12.00 น. ช่วงเวลาที่ 4 ตั้งแต่ 12.01 – 16.00 น. ช่วงเวลาที่ 5 ตั้งแต่ 16.01 – 20.00 น. และช่วงเวลาที่ 6 ตั้งแต่ 20.01 – 24.00 น. (ธีรดา บุญเลิศ, 2554) และทำการหาพิกัด ของจุดเกิดเหตุโดยใช้เครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียม (Global Positioning System: GPS)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์รูปแบบการกระจายตัวเชิงพื้นที่ (spatial distribution) ของจุดเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์ โดยใช้โปรแกรม CrimeStat Version 3.3 ในการวิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูลร่วมกับระยะทางจากจุดตรวจได้แก่ สถานีตำรวจ ป้อมตรวจ และจุดตรวจในรูปแบบที่ด้วยโปรแกรมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ โดยกำหนดแนวกันชน (Buffer) จากจุดตรวจประเภทต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ระยะ 50 เมตร และกำหนดให้ระยะตรวจของเจ้าหน้าที่คือ ระยะตั้งแต่ 0 ถึง 300 เมตร จากจุดตรวจ ซึ่งเป็นระยะทางที่คนทั่วไปเดินได้ประมาณ 5 นาที เนื่องจากพื้นที่ซึ่งมีความเสี่ยงภัยระดับมากที่สุด ควรจะมีระยะเวลาในการเดินทางจากจุดตรวจไปยังที่เกิดเหตุในรัศมีบริการโดยการเดินเท้าไม่เกิน 5 นาที (ธนวรรณ ทิรัญกุล, 2547) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

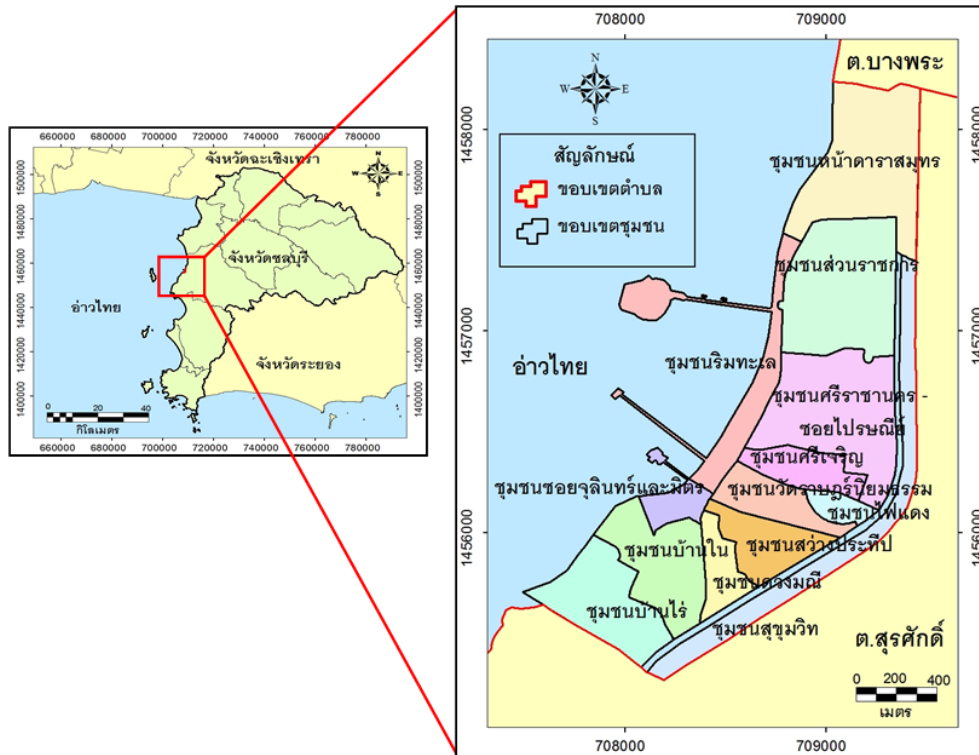
2.1 การวิเคราะห์หาจุดศูนย์กลางการเกิดเหตุเฉลี่ย

จุดศูนย์กลางเฉลี่ย คือจุดตัดของค่าเฉลี่ยพิกัดตามแนวแกน x และค่าเฉลี่ยพิกัดตามแนวแกน y (Susan and Christopher, 2008) ทำการวิเคราะห์โดยวิธีศูนย์กลางเฉลี่ย (Mean Center) โดยมีสมการดังนี้ (Levine, 2010)

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^N X_i}{N} \quad \bar{Y} = \frac{\sum_{i=1}^N Y_i}{N}$$

เมื่อ X_i และ Y_i คือ พิกัดของจุดที่มีหน่วยพิกัดระบบ UTM

N คือ จำนวนจุดที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมด

ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษา ตำบลศรีราชา จังหวัดชลบุรี

2.2 การวิเคราะห์ห่ารัศมีการเกิดเหตุเฉลี่ย

วิเคราะห์โดยวิธี Standard Distance Deviation ซึ่งเป็นการคำนวณระยะทางเชิงเส้นจากจุดเกิดเหตุแต่ละจุดถึงจุดศูนย์กลางเฉลี่ย แล้วแสดงผลในรูปวงกลมจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Susan and Christopher, 2011) โดยมีสมการดังนี้ (Levine, 2010)

$$S_{xy} = \text{Sqrt} \left[\frac{\sum_{i=1}^N (d_{imc})^2}{N-2} \right]$$

เมื่อ d_{imc} คือ ระยะทางระหว่างแต่ละจุดถึงจุดศูนย์กลางเฉลี่ย

N คือ จำนวนจุดที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมด

2.3 การวิเคราะห์หาแนวโน้มการกระจายตัวของการเกิดเหตุ

วิเคราะห์โดยวิธี Standard Deviation Ellips ซึ่งจะทำให้การพิจารณาจากแกนทั้ง 2 ของวงรีคือ แกนยาวที่บอกถึงทิศทางการกระจายของจุด และแกนสั้นที่ลากตั้งฉากกับแกนยาวเชื่อมขอบด้านที่สั้นที่สุด โดยทั้งสองแกนลากผ่านจุดศูนย์กลางเฉลี่ย โดยมีสมการดังนี้ (วริศร์ เียนยิ่ง, 2550)

$$\text{Bivariate Distribution} = \text{Sqrt} \frac{[\sigma_x^2 + \sigma_y^2]}{2}$$

โดยที่ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทั้ง 2 แกนจะมีทิศทางตั้งฉากกัน และกำหนดเป็นวงรีจากการหมุนแกน x และ y จนกระทั่งผลรวมกำลังสองของระยะทางระหว่างจุดและแกนลดลงเหลือน้อยที่สุดจนกลายเป็นวงรี

แกน y หมุนไปตามเข็มนาฬิกาผ่านมุม θ โดย

$$\theta = \text{ARCTAN} \left[\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2 - \sum (y_i - \bar{y})^2}{2 \sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})} \right] + \frac{[\sum (x_i - \bar{x})^2 - \sum (y_i - \bar{y})^2]^2 + 4(\sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y}))^2}{2}$$

ซึ่งผลรวมทั้งหมดสำหรับ $i = 1$ ถึง N

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทั้ง 2 ค่าถูกคำนวณขึ้น โดยค่าหนึ่งไปตามการสับเปลี่ยนของแกน x และอีกค่าหนึ่งไปตามการสับเปลี่ยนของแกน y ดังสมการ

$$S_x = \text{Sqrt} \left[2 \times \frac{\sum ((x_i - \bar{x}) \cos \theta - \sum (y_i - \bar{y}) \sin \theta)^2}{N - 2} \right]$$

$$S_y = \text{Sqrt} \left[2 \times \frac{\sum ((x_i - \bar{x}) \sin \theta - \sum (y_i - \bar{y}) \cos \theta)^2}{N - 2} \right]$$

เมื่อ N คือ จำนวนจุดทั้งหมด โดยในส่วนตัวหารของทั้งสองสมการค่า N จะถูกลบออก 2 เพื่อให้การประเมินค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวงรีไม่เกิดการโน้มเอียง

2.4 การวิเคราะห์รูปแบบการกระจายตัวของการเกิดเหตุ

วิเคราะห์โดยการหาค่าดัชนีย่านใกล้เคียง (Nearest Neighbor Index: NNI) ซึ่งเป็นอัตราเปรียบเทียบของระยะทางระหว่างจุดที่อยู่ใกล้เคียงกันมากที่สุดและระยะทางที่คาดหวังบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 2 ส่วนดังนี้ (Levine, 2010)

ส่วนที่ 1 ระยะทางย่านใกล้เคียงมากที่สุดสำหรับแต่ละจุด โดยคำนวณระยะทางจุดหนึ่งไปยังทุกจุดและเลือกระยะทางที่น้อยที่สุด จุดที่อยู่ถัดไปก็กระทำเช่นเดียวกัน (รวมค่าที่ได้จากจุดแรกด้วย) กระบวนการจะถูกทำซ้ำๆ จนกระทั่งทุกจุดมีย่านใกล้เคียงของตัวเอง หลังจากนั้นทำการรวมค่าระยะทางที่น้อยที่สุดทั้งหมด แล้วหารด้วยจำนวนจุด (N) เพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ยระยะทางที่น้อยที่สุด ดังสมการ

$$\text{NearestNeighborDistance} = d(\text{NN}) = \sum_{i=1}^N \left[\frac{\text{Min}(d_{ij})}{N} \right]$$

เมื่อ $\text{Min}(d_{ij})$ คือระยะทางระหว่างจุดและย่านใกล้เคียงที่สุดของจุดนั้น

N คือจำนวนของจุดทั้งหมด

ส่วนที่ 2 ระยะทางย่านใกล้เคียงที่คาดหวัง ถ้าการกระจายตัวของจุดเป็นแบบสุ่มอย่างสมบูรณ์ นี่คือน่าเฉลี่ยของระยะทางแบบสุ่ม (mean random distance) หรือ ค่าเฉลี่ยของระยะทางย่านใกล้เคียงแบบสุ่ม (mean random nearest neighbor distance) ที่ได้จากการคำนวณดังสมการ

$$\text{MeanRandomDistance} = d(\text{ran}) = \frac{1}{2} \sqrt{\frac{A}{N}}$$

เมื่อ A คือขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

N คือจำนวนจุดเกิดเหตุทั้งหมด

ดัชนีย่านใกล้เคียงเป็นอัตราระหว่างอัตราระยะทางย่านใกล้เคียงที่ถูกตั้งข้อสังเกตไว้ต่อค่าเฉลี่ยของระยะทางย่านใกล้เคียงแบบสุ่มดังสมการ

$$\text{NearestNeighborIndex} = \text{NNI} = \frac{d(\text{NN})}{d(\text{ran})}$$

Loo & Tsui (2004) ได้อธิบายรูปแบบการกระจายตัวของจุดจากค่าดัชนีย่านใกล้เคียง โดยจะทำการเปรียบเทียบใน 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบเกาะกลุ่ม (clustered pattern) อย่างสมบูรณ์ ค่าดัชนีย่านใกล้เคียง = 0

รูปแบบสุ่ม (random pattern) อย่างสมบูรณ์ ค่าดัชนีย่านใกล้เคียง = 1

รูปแบบสม่ำเสมอ (dispersed pattern) อย่างสมบูรณ์ ค่าดัชนีย่านใกล้เคียง = 2.149

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์จุดเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์รายปี

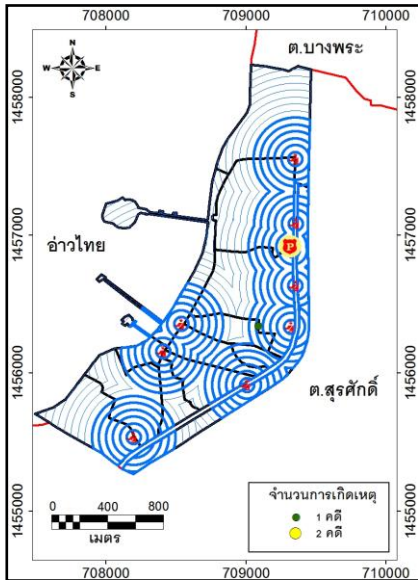
จากข้อมูลสถิติการรับแจ้งความในบันทึกประจำวันของสถานีตำรวจภูธรศรีราชาพบว่า ตั้งแต่ปี 2553 ถึง 2556 ดังแสดงในภาพที่ 2 มีการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์ทั้งสิ้น 25 คดี แต่สามารถระบุตำแหน่งสถานที่เกิดเหตุที่ชัดเจนได้เพียง 24 คดี ซึ่งมีการก่อเหตุสูงสุดในปี 2554 จำนวนทั้งสิ้น 13 คดี โดยบริเวณที่มีการเกิดใกล้เคียงกันในบริเวณเดิมมี 2 บริเวณได้แก่ บริเวณริมถนนสุรศักดิ์ 2 ตรงข้ามสนามกีฬาเทศบาลเมืองศรีราชา และบริเวณคอนโดศรีราชาเพลส จุดศูนย์กลางการเกิดเหตุเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางใต้ของชุมชนศรีเจริญ โดยมีรัศมีการก่อเหตุเฉลี่ยตั้งแต่ 446.32 ถึง 728.93 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่ครอบคลุมชุมชนศรีราชานคร – ซอยไปรษณีย์ ชุมชนริมทะเล ชุมชนศรีเจริญ ชุมชนวัดราชฎร์นิมิตธรรม ชุมชนไฟแดง ชุมชนซอยจุลินทร์และมิตร ชุมชนสว่างประทีป และชุมชนดวงมณี เมื่อทำการวิเคราะห์แนวโน้มและรูปแบบการกระจายตัวของจุดเกิดเหตุพบว่า การเกิดเหตุส่วนใหญ่มีแนวโน้มการกระจายตัวในทิศตะวันออกเฉียงเหนือถึงทิศตะวันตกเฉียงใต้ และมีรูปแบบการกระจายตัวแบบสุ่มเนื่องจากมีค่าดัชนีย่านใกล้เคียงตั้งแต่ 1.0402 ถึง 1.6536

การวิเคราะห์จุดเกิดเหตุโครงการมรณบัตรรายช่วงเวลา

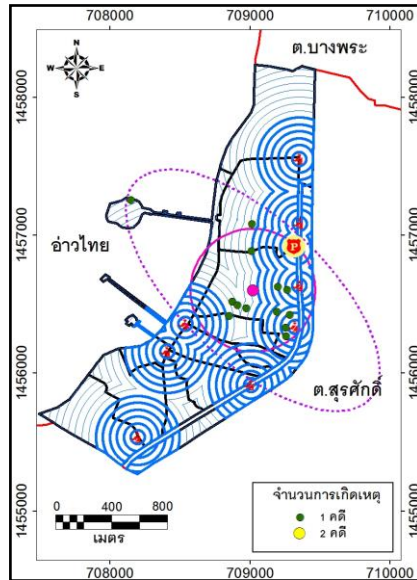
ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในภาพที่ 3 พบว่ามีการเกิดเหตุเกือบทุกช่วงเวลากเว้นช่วงเวลาที่ 4 ตั้งแต่ 12.01 ถึง 16.00 น. โดยมีการเกิดเหตุสูงสุดในช่วงเวลาที่ 6 ตั้งแต่ 20.01 ถึง 24.00 น. มีการเกิดเหตุจำนวน 9 คดีแต่สามารถระบุตำแหน่งสถานที่เกิดเหตุที่ชัดเจนได้เพียง 8 คดี โดยมีการเกิดเหตุสูงใน 3 บริเวณได้แก่ บริเวณห้างสรรพสินค้าโรบินสัน ศรีราชาเกิดเหตุ 2 ครั้ง บริเวณคอนโดศรีราชาเพลสเกิดเหตุ 3 คดี และบริเวณด้านหน้าตลาดศรีราชาไนท์สแควร์เกิดเหตุ 3 คดี จุดศูนย์กลางการเกิดเหตุเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่บริเวณตอนกลางถึงตอนใต้ของชุมชนศรีราชา นคร – ซอยไปรษณีย์ โดยมีรัศมีการก่อเหตุเฉลี่ยตั้งแต่ 231.18 ถึง 993.35 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่ครอบคลุมชุมชนศรีราชา นคร – ซอยไปรษณีย์ ชุมชนริมทะเล ชุมชนศรีเจริญ ชุมชนวัดราษฎร์นิยมธรรม ชุมชนไฟแดง ชุมชนซอยจุลินทร์และมิตร ชุมชนสว่างประทีป และชุมชนดวงมณี เมื่อทำการวิเคราะห์แนวโน้มและรูปแบบการกระจายตัวของจุดเกิดเหตุ พบว่าการเกิดเหตุส่วนใหญ่มีแนวโน้มการกระจายตัวในทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงทิศตะวันออกเฉียงใต้ และมีรูปแบบการกระจายตัวแบบสม่ำเสมอ เนื่องจากมีค่าดัชนีย่านใกล้เคียงตั้งแต่ 1.4462 ถึง 2.0908

การวิเคราะห์จุดเกิดเหตุโครงการมรณบัตรรวม

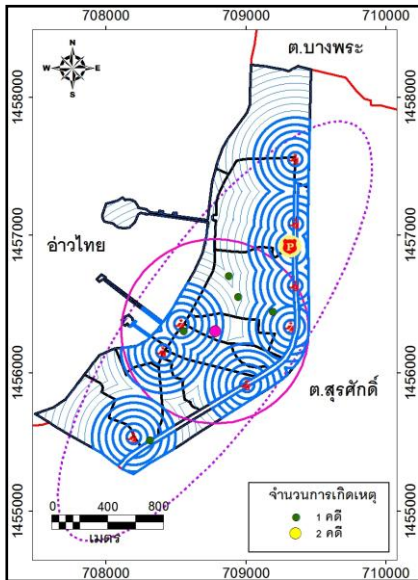
ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในภาพที่ 4 พบว่าจุดเกิดเหตุส่วนใหญ่อยู่ใกล้ถนนและอยู่ในระยะตรวจของเจ้าหน้าที่ในระยะที่เจ้าหน้าที่สามารถเดินทางตรวจได้ในระยะ 300 เมตรจากจุดตรวจ โดยมีการเกิดเหตุสูงใน 3 บริเวณได้แก่ บริเวณห้างสรรพสินค้าโรบินสันศรีราชาเกิดเหตุ 5 คดี บริเวณคอนโดศรีราชาเพลสเกิดเหตุ 3 คดี และบริเวณด้านหน้าตลาดศรีราชาไนท์สแควร์เกิดเหตุ 5 คดี จุดศูนย์กลางการเกิดเหตุอยู่บริเวณตอนใต้ของชุมชนศรีราชา นครถึงซอยไปรษณีย์ โดยมีรัศมีการก่อเหตุเฉลี่ย 524.86 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่ครอบคลุมชุมชนศรีราชา นคร – ซอยไปรษณีย์ ชุมชนริมทะเล ชุมชนศรีเจริญ ชุมชนวัดราษฎร์นิยมธรรม และชุมชนไฟแดง เมื่อทำการวิเคราะห์แนวโน้มและรูปแบบการกระจายตัวของจุดเกิดเหตุ พบว่าการเกิดเหตุมีแนวโน้มการกระจายตัวในทิศตะวันออกเฉียงเหนือถึงทิศตะวันตกเฉียงใต้ และมีรูปแบบการกระจายตัวแบบสม่ำเสมอเนื่องจากมีค่าดัชนีย่านใกล้เคียง 1.0430

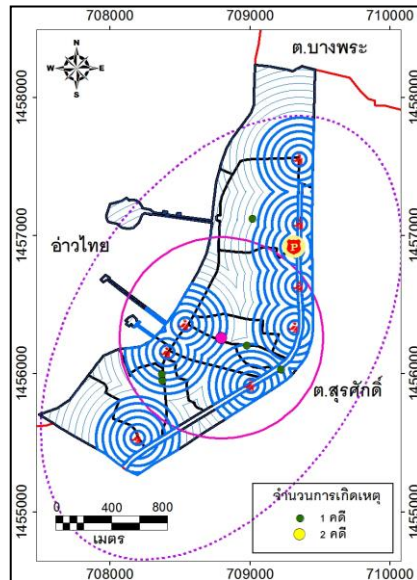
พ.ศ. 2553

พ.ศ. 2554

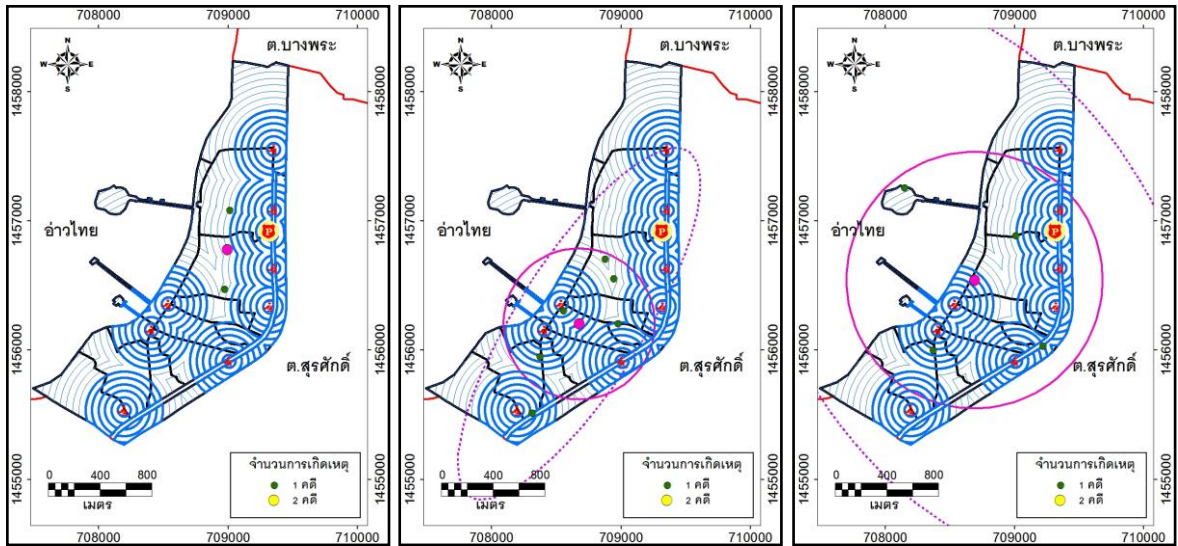

พ.ศ. 2555

พ.ศ. 2556

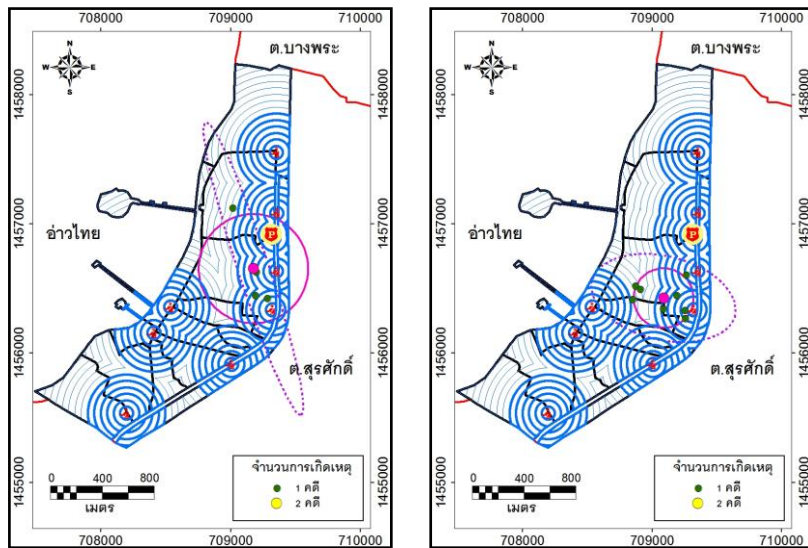

ช่วงเวลาที่ 1

ช่วงเวลาที่ 2

ช่วงเวลาที่ 3

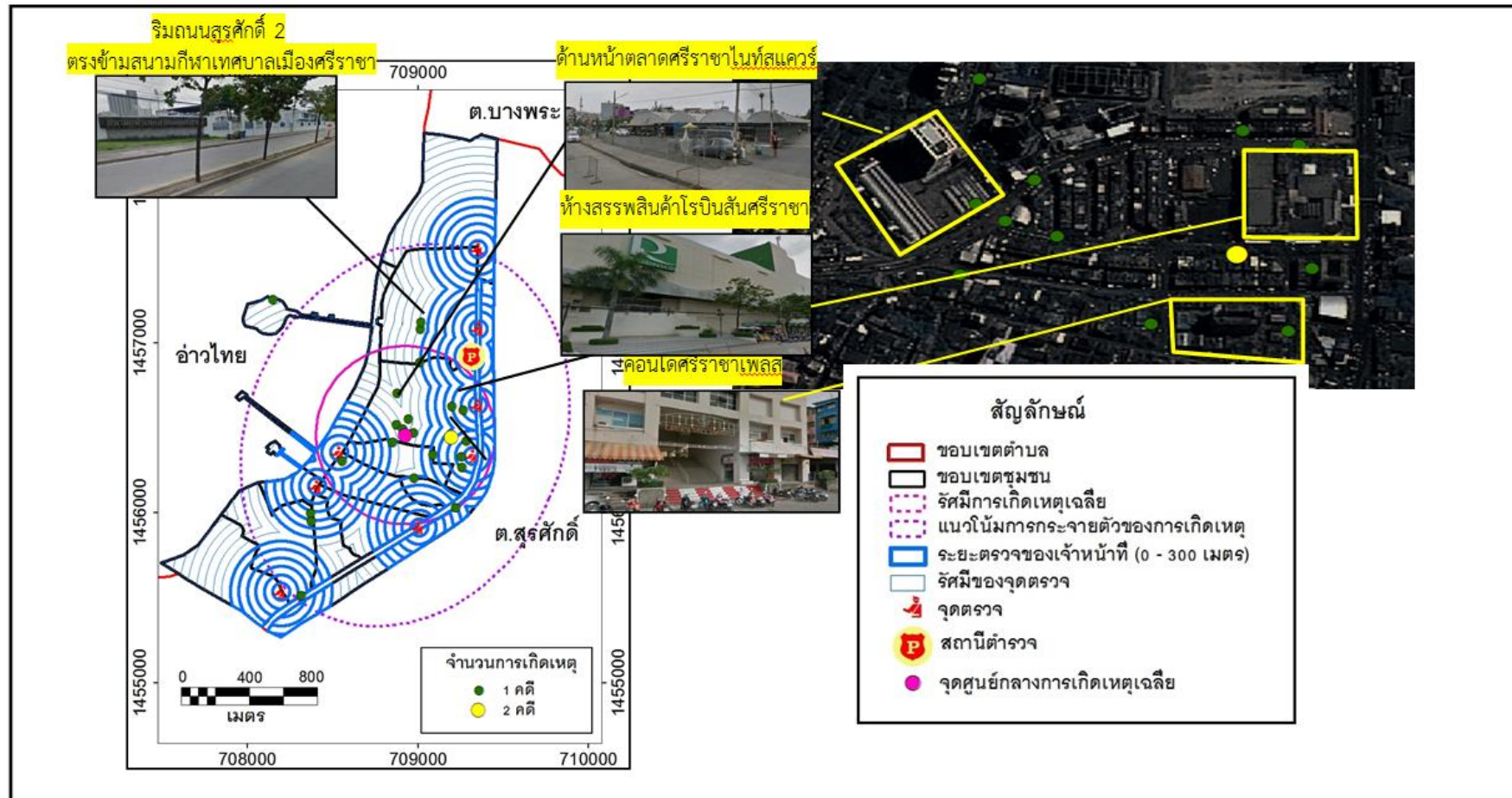
ช่วงเวลาที่ 5

ช่วงเวลาที่ 6

ภาพที่ 4 การวิเคราะห์จุดเกิดเหตุโครงการมรณธรรม

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์จุดเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึง 2556 พบว่ามีการเกิดเหตุทั้งสิ้น 25 คดี แต่สามารถระบุตำแหน่งสถานที่เกิดเหตุที่ชัดเจนได้เพียง 24 คดี โดยการเกิดเหตุส่วนใหญ่มักอยู่ใกล้ถนนและอยู่ในระยะตรวจของเจ้าหน้าที่คือระยะ 300 เมตรจากจุดตรวจ โดยมีการเกิดเหตุสูงใน 3 บริเวณได้แก่ บริเวณห้างสรรพสินค้า โรบินสันศรีราชาเกิดเหตุ 5 คดี บริเวณคอนโดศรีราชาเพลสเกิดเหตุ 3 คดี และบริเวณด้านหน้าตลาดศรีราชาไนท์สแควร์เกิดเหตุ 5 คดี เมื่อทำการวิเคราะห์รายปีพบว่าการก่อเหตุสูงสุดในปี พ.ศ. 2554 เกิดเหตุ 13 คดี ซึ่งบริเวณที่มีการเกิดเหตุใกล้เคียงกันในบริเวณเดิมมี 2 บริเวณได้แก่ บริเวณริมถนนสุรศักดิ์ 2 ตรงข้ามสนามกีฬาเทศบาลเมืองศรีราชาและบริเวณคอนโดศรีราชาเพลส เมื่อทำการวิเคราะห์รายช่วงเวลาพบว่าการเกิดเหตุสูงสุดในช่วงเวลาที่ 6 ตั้งแต่ 20.01 – 24.00 น. เกิดเหตุ 9 คดี โดยมีการเกิดเหตุสูงใน 3 บริเวณซึ่งอยู่ในบริเวณชุมชนศรีราชานครถึงซอยไปรษณีย์ทั้งสิ้น โดยบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร สถานบันเทิง อาคารพาณิชย์ และที่อยู่อาศัยที่มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นได้แก่ บริเวณห้างสรรพสินค้าโรบินสันศรีราชาเกิดเหตุ 2 คดี บริเวณด้านหน้าตลาดศรีราชาไนท์สแควร์เกิดเหตุ 3 คดี และบริเวณคอนโดศรีราชาเพลสเกิดเหตุ 3 คดี ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ วริศร์ เย็นยิ่ง (2550) ที่ทำการศึกษากิจการกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในเขตรับผิดชอบสถานีตำรวจนครบาลพญาไท โดยใช้การวิเคราะห์จากโปรแกรม Crimestat ซึ่งผลการศึกษาพบว่า พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์จะอยู่ในเขตชุมชนที่มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นได้แก่ ลานจอดรถในชุมชนกิ่งเพชร ซอยราชวิถี 3 และลานจอดรถโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า แต่ผลการศึกษาจะแตกต่างจากธีรดา บุญเลิศ (2554) ที่ได้ทำการศึกษากิจการกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบสถานีตำรวจนครบาลลาดพร้าว โดยแบ่งช่วงเวลาการเกิดเหตุตามการกำหนดของศูนย์ป้องกันและปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยพบว่าช่วงเวลาที่มีการโจรกรรมรถมากที่สุดคือช่วงเวลาตั้งแต่ 00.01 – 04.00 น. นอกจากนี้ในการศึกษานี้มีจุดศูนย์กลางการเกิดเหตุอยู่บริเวณตอนใต้ของชุมชนศรีราชานคร - ซอยไปรษณีย์ ซึ่งมีรัศมีการก่อเหตุเฉลี่ย 524.๓6 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่ครอบคลุมชุมชนศรีราชานคร - ซอยไปรษณีย์ ชุมชนริมทะเล ชุมชนศรีเจริญ ชุมชนวัดราษฎร์นิยมธรรม และชุมชนไฟแดง เมื่อทำการวิเคราะห์แนวโน้มและรูปแบบ การกระจายตัวของจุดเกิดเหตุพบว่า การเกิดเหตุมีแนวโน้มการกระจายตัวในทิศตะวันออกเฉียงเหนือถึงทิศตะวันตกเฉียงใต้ และมีรูปแบบการกระจายตัวแบบเกาะสุมเนื่องจากมีค่าดัชนีย่านใกล้เคียง 1.0430

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการเพิ่มตำรวจสายตรวจเดินเท้าหรือสายตรวจรถจักรยานยนต์ที่มีความคล่องตัวสูงในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดการโจรกรรมรถยนต์ โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่นอกรัศมีการตรวจของเจ้าหน้าที่ได้แก่ ตลาดศรีราชาไนท์สแควร์
2. ควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ไปใช้ในการบริหารจัดการปัญหาอาชญากรรม

เอกสารอ้างอิง

- ธนวรรณ หิรัญกุล. (2547). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม: กรณีศึกษาพื้นที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนนทบุรี. สาขาวิชาการวางแผนเมืองและสภาพแวดล้อม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีรดา บุญเลิศ. (2554). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อเฝ้าระวังการโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบสถานีตำรวจนครบาลลาดพร้าว. สาขาวิชาพัฒนาสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วริศร์ เย็นยิ่ง. (2550). การกำหนดพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโจรกรรมยานยนต์ในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลพญาไทย. สาขาวิชาภูมิศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2558). ข้อมูลสถิติอาญา 5 กลุ่ม พ.ศ.2557, ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2558, จาก <http://gis.police.go.th/cstat/stat/arr-percent/all>
- Levine, N. (2010). *CrimeStat Chapter 4 and 5*. Retrieved January, 12, 2015, from <https://www.icpsr.umich.edu/CrimeStat/download.html>
- Loo Becky P.Y; & Tsui M.K. (2004). **An investigation of the temporal and spatial patterns of Pedestrian accidents in commercial and business areas: a case study of Hong Kong.** Australasian College of Road Safety.
- Smith Susan C; & Bruce Christopher W. (2008). **CrimeStat III USER BOOK.** Washington: The National Institute of Justice.
- Smith Susan C; & Bruce Christopher W. (2011). **Spatial Statistics Crime Analysis: Using CrimeStat III USER BOOK.** Washington: The National Institute of Justice.